

BP ANDRZEJ F. DZIUBA

DOI: 10.56898/st.13958

DUCHOWOŚĆ CELEBRACJI EUCHARYSTII

Streszczenie

Eucharystia jest dynamiczną, sakramentalną miłością ofiarowywaną dla życia człowieka wiary, wręcz jego fundamentem i pozostaje ciągle tematem godnym namysłu naukowego. W sensie wspólnotowym, jest sercem życia wiary komunijnej oraz buduje Kościół – Ciało Chrystusa. Eucharystia jest pokarmem, chlebem pielgrzymów dla życia duchowego wszystkich wierzących. Brak posilania się Chlebem Eucharystycznym może prowadzić do trudności a nawet zaniku wiary. Dlatego także potrzebna jest gotowość gromadzenia się na Eucharystii, a w niej słuchanie Słowa i łamanie chleba. W te przeżycia wprowadza jej początkowy akt pokutny, którego znaki jawią się i później. Pozwala to na głębsze zrozumienie, że uczestniczy się w pamiętce Ofiary Eucharystycznej Chrystusa. Za Lud Nowego Przymierza Kościół składa nieustannie dziękczynienie, świadomy wiara, iż jest to Ofiara Paschalna Chrystusa. Pod koniec celebracji radość spełnionego dzieła miłości wypełnia adoracja znaczone także milczeniem

Słowa-klucze: *Eucharystia, duchowość, celebracja, Kościół, Ofiara Paschalna*

Wstęp

Niekiedy mówi się o celebracji Mszy świętej, o Jej odprawianiu czy sprawowaniu. Natomiast mniej mówi się, że Eucharystia jest pewnym programem dla życia, jest jego fundamentem i wręcz sercem życia wiary, nadziei i miłości. Eucharystia buduje Kościół – Mistyczne Ciało Chrystusa i ożywia, podtrzymując w istnieniu. Zbyt mało wskazuje się, że jest po prostu

pokarmem eschatologicznych pielgrzymów Ludu Nowego Przymierza, Chlebem dla życia duchowego, nieodzownym w wierze, która ma także ziemski wyraz świadectwa. Zanegowanie Eucharystii i brak sięgania po ten Chleb, byłoby brakiem wobec wiary¹. Warto zatem spojrzeć na ten centralny sakrament, rozpoznając w nim przede wszystkim dar miłości, samego Boga, w Jezusie Chrystusie. Jego liturgicznym wyrazem są poszczególne części sprawowanej Mszy św., które są znakami miłosnego spotkania i obdarowania. Nie powinny one być traktowane jako priorytetowe, choć także ważne i konieczne. Ta proponowana analiza winna wskazać na integralność duchową całej celebracji i jej wewnętrzną spójność teologiczną, liturgiczną oraz życiową, ewangelizacyjną i misyjną.

1. Gotowość do gromadzenia się

Oto Lud Boży Nowego Przymierza ożywiany jest szczególnie duchowością Eucharystii. Dlatego nosi w sobie gotowość do gromadzenia się. Nie ulega wątpliwości, że Eucharystia jest zgromadzeniem. To jest gromadzenie się w jednym miejscu ochrzczonych w Duchu Świętym². „Każdy chrześcijanin obmyty woda ze świętego źródła słyszy głos, który niegdyś rozległ się nad brzegami Jordanu: <<Tyś jest mój Syn umiłowany, w Tobie mam

¹ „Ważne jest, aby Eucharystia była pojmowana nie tylko na płaszczyźnie obrzędowej, jako celebracja, lecz także jako program życia i fundament autentycznej <<duchowości eucharystycznej>> (...). Eucharystia bowiem, będąc sercem życia chrześcijańskiego, nie zmyka się w ścianach kościoła, lecz wymaga przeniesienia jej w życie tego, kto w niej uczestniczy. Sakrament Ciała Chrystusa zmierza do budowania Ciała Chrystusa, którym jest Kościół. Wewnętrzne postawy eucharystyczne, których się uczymy w czasie celebracji, należy pielęgnować w życiu duchowym, stosownie do rodzaju powołania i stanu życia każdego z wiernych. Eucharystia jest naprawdę pokarmem nieodzownym dla wszystkich wierzących w Chrystusa, bez różnicowania wieku i stanu (...). Pragniemy tym samym podkreślić, że cecha duchowości liturgicznej jest to, iż zakorzenia się ona w znakach, obrzędach, słowach celebracji oraz czerpie z nich zdrowy i obfity pokarm” (Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*. Città del Vaticano 2004, nr 20).

² „Nasze gromadzenie się na Mszy świętej jest sprawą tak oczywistą, że zdarza się nam przeoczyć istotę tego zgromadzenia. Żyjemy w epoce, kiedy spotkanie z drugim człowiekiem, zwłaszcza w anonimowym świecie wielkich miast dokonuje się raczej poprzez telewizję, internet lub telefon komórkowy, aniżeli w kontakcie twarzą w twarz. Dlatego też dobrze jest ponownie odkryć te tak znaczącą charakterystyczną cechę Mszy świętej, jaką jest zgromadzenie ludzi różnego wieku, pochodzenia i zainteresowań. Jednym z najstarszych imion Eucharystii jest <<synaxis – wspólne zebranie, zgromadzenie>>” (Papieski Komitet Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych. *Eucharystia: Komunia z Chrystusem oraz między nami*, Teologiczne i pastoralne refleksje przygotowawcze do 50. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Dublin. Irlandia. 10-17 czerwca 2012 roku. Poznań 2012, nr 59).

upodobanie>> (Łk 3, 22), i wtedy wie, że został przyłączony do umiłowanego Syna, sam stając się synem przybranym (...) i bratem Chrystusa”³. Łukaszowi nie chodzi tutaj zatem o przedstawienie Jezusa jako Sługi” (por. Iz 42), lecz jako „Króla-Mesjasza” (por. Ps 2) i który zostaje intronizowany podczas chrztu, aby ustanowić królestwo Bogu na ziemi (por. Łk 3, 21-22; Mt 3, 13-17; Mk 1, 9-11)⁴. „Podczas chrztu w Jordanie głos Ojca wskazuje na Jezusa jako swego umiłowanego Syna, a w tej miłości jest nam dane rozpoznanie Ducha Świętego (por. Mk 1,10-11)”⁵.

To jest nawiązanie do gromadzenia się Ludu Starego Przymierza w świętyni jerozolimskiej. W Nowym Przymierzu to jest nadzieja zgromadzenia, w którym mają się spotkać nawet te owce, które poginęły – i one mają dołączyć do wspólnego bycia z Chrystusem (por. J 10, 1-18). Chodzi o dołączenie do owczarni, którą Jezus „prowadzi” do życia wiecznego. Chodzi o życie, którego Jezus udziela (por. J 3, 16. 36; 5, 40; 20, 31) z wielką hojnością (por. Ap 7, 17; Mt 25, 29; Łk 6, 38). Chrystus ma życie sam w sobie (por. J 3, 35) i nikt nie może Mu go odebrać (por. J 7, 30. 44; 8, 20; 10, 39). On oddaje je dobrowolnie (por. J 10, 18; 14, 30; 19, 12). To stąd pochodzi Jego spokojny majestat oraz pełna wolność wobec śmierci (por. J 12, 27; 13, 1-3; 17, 19; 18, 4-6)⁶.

Stwierdzenie, że „liturgia jest uprzywilejowanym miejscem spotkania z Chrystusem w Duchu Świętym” oznacza, że Bóg zwraca się do człowieka z darem zbawienia i uzdalnia go do udzielenia odpowiedzi i przyjęcia daru⁷. Kult sprawowany w Kościele jest przeżywany wspólnotowo, a następnie znajduje swoje przedłużenie w pobożności prywatnej⁸.

³ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, Città del Vaticano 1988, nr 11. Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, Città del Vaticano 2019, nr 25; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, Roma 1998, s. 211-225.

⁴ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 24; E. Bosetti, *Il Figlio e i figli di Dio. Etica filiale del Nuovo Testamento*, „Rivista di teologia morale” 36(2004), s. 227-245; R. Tremblay, *Approche pour fonder la morale chrétienne sur le mystère de Jésus le Christ*, „Studia moralia” 19(1981), s. 213-218; G. Ravasi, *La paternità divina nella Bibbia*, Bologna 2000, s. 24-27; R. E., Brown, *La morte del Messia, Un commentario ai racconti della passione nei quattro vangeli*, Brescia 1999, s. 1138-1157, 1680-1685.

⁵ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, Città del Vaticano 2016, nr 71.

⁶ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 118; R. Tremblay, *„Ma io vi dico...”. L'agire eccellente, specifico della morale cristiana*, Bologna 2005, s. 34-39; H. U. von Balthasar, *Teodramatyka, 2: Osobny dramatu, cz. 1. Człowiek w Bogu*, Kraków 2006, s.242-246.

⁷ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Vita consecrata”*, Città del Vaticano 1996, nr 32-34.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, Città del Vaticano 1981, nr 61.

Chrystus zresztą powiedział takie zdanie: „Ja, gdy zostanę nad ziemię wywyższony, przyciągnę wszystkich do siebie” (J 12, 32)⁹. To aluzja do „wywyższenia” Chrystus na krzyżu (por. J 12, 33) i jednocześnie do jego „wyniesienia” do nieba (por. J 3, 13-14; 8, 28; 6, 62) w dniu zmartwychwstania (por. J 20, 17), obydwie wydarzenia stanowią bowiem dwa aspekty tego samego misterium (por. J 13, 14). Chrystus wyniesiony w chwale (por. J 12, 23; 17, 5) na prawicę Ojca ześle Ducha (por. J 7, 39) i przez Niego rozciągnie swe panowanie nad światem (por. J 16, 14; 3, 35)¹⁰.

Krzyż – znak paschalny, znak Eucharystii, ma przyciągać wszystkich do siebie. Chrystus odpowiada Kajfaszowi, że umrze za naród, nie tylko za naród, ale także po to, by rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno (por. J 11, 51-52). Według Kajfasza trzeba było poświęcić Jezusa dla ratowania narodu przed groźącym niebezpieczeństwem politycznym, jakie On zdawał się powodować według zamiaru Bożego zaś Jezus miał umrzeć dla zbawienia ludzi (por. J 1, 29). Gdzie jest Chrystus, tam jest krzyż. Gdzie jest krzyż, tam jest ofiara. Chrystus podwyższony na krzyżu gromadzi w jedno rozproszone dzieci Boże (por. J 11, 52). Krzyż sprawia, że ludzkość staje się Ciałem Chrystusa, Kościołem¹¹.

Po zmartwychwstaniu, Apostołowie zgromadzili się wieczorem. Wówczas jednak Tomasz nie spotkał Chrystusa. Za tydzień Apostołowie ponownie się zgromadzili, jakby zapoczątkowując niedzielne gromadzenie się Kościoła (por. J 20, 19-26)¹². „Sakrament wyraża tę więź komunii za-

⁹ „Dynamika miłości między Ojcem i Synem w Duchu przeniknęła nasze dzieje; Chrystus przyciąga nas do siebie, aby nas zbawić” (Franciszek, *Encyklika „Lumen fidei”*, Città del Vaticano 2013, nr 59). Por. R. E. Brown, *La morte del Messia*. s. 1680-1685; P. Letourneau, *Le quatrieme evangile et les predictions dans les evangiles synoptiques*, w: *John and the Synoptics*, red. A. Denaux, Leuven 1992, s. 579-586; A.-M.-Z. Igi rukwayo, *Exaltation de Jesus en croix dans l'Evangile selon saint Jean et la vie morale*, „Annales de l'Ecole theologique S. Cyprien” 9:2001, s. 287-320.

¹⁰ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Città del Vaticano 2013, nr 269; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, nr 255; A. M. Lupo, *La sete, l'acqua, lo Spirito. Studio esegetico e teologico sulla connessione dei termini negli scritti giovannei*, Roma 2003, s. 106-150; R. Tremblay, *Radicali e fondati nel Figlio. Contributi per una morale di tipo filiale*, Roma 1997, s. 141-156; R. E. Brown, *Giovanni. Commento al vangelo spirituale*, Assisi 199, s. 674-682.

¹¹ „Na krzyżu Syn Boży dokonał odkupienia świata. I poprzez tę tajemnicę każdy krzyż, który dźwiga człowiek, nabiera niepojętej po ludzku godności. Staje się znakiem zbawienia dla tego, kto go dźwiga, a także dla innych” (K. Wojtyła, *Elementarz dla wierzącego, wątpiącego i szukającego*, Kraków 2003, s. 190).

¹² „W tej niewielkiej wspólnotce uczniów, stanowiącej załóżkę Kościoła, był w pewien sposób obecny Lud Boży wszystkich czasów. Dzięki ich świadectwu wszystkie pokolenia wierzących słyszą echo pozdrowienia Chrystusa, przynoszącego mesjański dar pokoju, który On nabył

równy w wymiarze niewidzialnym, który w Chrystusie jednoczy nas za sprawą Ducha Świętego z Ojcem i między nami, jak też w wymiarze widzialnym, obejmującym komunie w zakresie nauczania apostołów, sakramentów i porządku hierarchicznego¹³. Mówiąc o gromadzeniu się autor listu do Hebrajczyków, zachęca: „Nie opuszczajmy naszych wspólnych zebrań, jak to się stało zwyczajem niektórych, ale zachęcajmy się nawzajem, i to tym bardziej, im wyraźniej widzicie, że zbliża się ten dzień” (Hbr 10, 25). Chodzi o Dzień Pański (por. 1 Tes 5, 3; 1 Kor 1, 8; 2 Tes 2, 1). Przecież szczytem kultu chrześcijańskiego jest Eucharystia¹⁴.

Zatem już w początkach, niektórzy chrześcijanie wyłamywali się z gromadzenia się na pamiątce śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Eucharystyczne jednoczenie się we wspólnocie Nowego Ludu Bożego, to najdoskonalsze przeżywanie Kościoła (por. Hbr 10, 25). To wspólnota zgromadzona z motywów Eucharystii. Wtedy najdoskonalej i najpełniej ukazuje się wspólnota Kościoła¹⁵. Budowanie wspólnoty i jedności uczniów wymaga nie tylko zrozumienia miejsca Eucharystii w Kościele, ale także zrozumienia istoty Eucharystii jako ofiary i uczy. Tajemnica Wielkiego Czwartku odsłania prawdę, „że tak, jak Kościół <<sprawia Eucharystię>>, tak <<Eucharystia buduje>> Kościół”¹⁶.

Podczas zgromadzenia na liturgii niedzielnej, zebrani słyszą Chrystusa, który mówi, przychodząc tak jak do apostołów: „Pokój wam” (por. J 20, 19-23). Tchnienie Jezusa symbolizuje Ducha, którego On posyła jako zasadę nowego stworzenia (por. Rdz 1, 2; 2, 7; Ez 37, 9; Mdr 15, 11; J 1, 33; 14, 26; Mt 3, 16) To słowa do tej właśnie wspólnoty. To po tych wspaniałych słowach Tomasz wyznał: „Pan mój i Bóg mój” (J 20, 28). Natomiast, jakby w odpowiedzi, Chrystus wskazuje na wierzących: „Błogosławieni, którzy nie widzieli

za cenę swojej krwi i ofiarował razem ze swym Duchem: <<Pokój wam!>> W ponownym przyjsciu Chrystusa do uczniów <<po ośmiu dniach>> (J 20, 26) można dostrzec najbardziej pierwotny obraz chrześcijańskiej wspólnoty, która gromadzi się co osiem dni, w dniu Pańskim czyli w niedzielę, aby wyznawać wiarę w Jego zmartwychwstanie i zbierać owoce obiecanego przezeń błogosławieństwa: <<Błogosławieni, którzy nie widzieli, a uwieryli>> (J 20,29)” (Jan Paweł II, *List apostolski „Diec Domini”*, Città del Vaticano 1998, nr 33). Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 5.

¹³ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Città del Vaticano 2003, nr 35.

¹⁴ Por. KKK 1325.

¹⁵ Eucharystia jest „ośrodkiem i szczytem całego życia sakramentalnego, poprzez które każdy chrześcijanin doznaje zbawczej mocy Odkupienia, poczynając od misterium Chrztu świętego” (Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Città del Vaticano 1979, nr 20). „Populo congregatio, sacerdos cum ministris ad altare accedit, dum cantus ad introitum pergitur” (*Missale Romanum*. Editio typica tertia. Citta del Vaticano 2000 s. 503).

¹⁶ Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae”*, Città del Vaticano 1980, nr 4.

a uwierzyli” (J 20, 29), a więc tych, którzy w duchu wiary przyszli na celebrację Eucharystii. Stanie się to w początkach ewangelizacji na podstawie świadectwa Apostołów. „Eucharystia-Sakrament była i jest obrzędem ustanowionym przez Jezusa, aby był sprawowanym przez Kościół”¹⁷.

W zgromadzeniu Eucharystycznym następuje to, co św. Jan nazywa pragnieniem Chrystusa, „by rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno” (J 11, 52). To „Jezus jest <<nowym stworzeniem>> (por. Ef 4, 24; Kol 3, 10), (...) wzywa odkupioną ludzkość do udziału w Jego Boskim życiu”¹⁸. Każdy człowiek winien przyoblec „nowego człowieka” (Ef 2, 15), aby w Nim zostać na nowo stworzonym (por. Ga 3, 27; Rz 13, 14). Paweł będzie też mówił o „nowym stworzeniu:” (por. 2 Kor 5, 17). „Nowy człowiek”, stworzony na nowo w Chrystusie (por. Ef 2, 15), będąc obrazem Boga (por. Rz 8, 29), odnajduje pierwotną prawość i dochodzi do prawdziwego poznania moralnego (por. Kol 1, 9; Hbr 5, 14)¹⁹.

To niepowtarzalne zgromadzenie, rozpoczyna się zawsze w imię Trójcy Świętej, zaczyna się znakiem krzyża. Zgromadzenie wiernych przywołuje więc całą Trójcę Świętą. W Eucharystii objawia się miłość istniejąca między Osobami Trójcy Świętej w Nowym Przymierzu, wyrażona w ofierze Syna Bożego. „W Eucharystii objawia się nam miłość, która posuwa się <<aż do końca>> (por. J 13, 1) – miłość, która nie zna miary”²⁰. Tzn. aż do ostatecznego wyrazu tej miłości, jakim jest oddanie życia.

2. Słuchanie słowa

Zgromadzenie na Eucharystii niedzielnej jest także otwarte ku słucha-

¹⁷ Jan Paweł II, *Jezus Chrystus – założyciel Kościoła*. 11.09.1991, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, nr 6. Por. Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, Città del Vaticano 2015, nr 2; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 5.

¹⁸ Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte”*, Città del Vaticano 2001, nr 23. Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 13; H. Urs von Balthasar, *Spiritus Creator*. Saggi teologici, t. 3, Brescia 1972, s. 144-146; R. Tremblay, *„Ma io vi dico...”*, s. 137-148.

¹⁹ Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, Città del Vaticano 2009, nr 53; R. Penna, *L’apostolo Paolo, Studi di esegesi e teologia*, Cinisello Balsamo 1991, s. 652-670; G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986, s. 559-564; R. Tremblay, *L’„innalzamento” del Figlio fulcro della vita morale*, Roma 2001, s. 23-28; G. Greshake, *Il Dio unitario, Teologia trinitaria*, Brescia 2000, s. 286-292.

²⁰ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 11. „Prawdziwą, wielką nadzieją człowieka, która przetrwa wszelkie zawody, może być tylko Bóg – Bóg, który nas umiłował i wciąż nas miłuje <<aż do końca>>, do ostatecznego <<wykonało się!>> (por. J 13,1; 19,30)” (Benedykt XVI, *Encyklika „Spe salvi”*, Città del Vaticano 2007, nr 27). Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 5; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 118.

niu Słowa. Ku słuchaniu Boga, który przemawia swoim Słowem. Jest to nawiązanie do Starego Testamentu, kiedy Naród Wybrany gromadził się, aby słuchać wyjaśnień Słowa Bożego (por. Wj 19, 3-8; Joz 24, 1-28). Wspólnota Nowego Przymierza gromadzi się, aby nie tylko słuchać wyjaśnień Słowa Bożego, ale przez Słowo Boże przygotować się do łamania chleba (por. Dz 20, 7-11; Łk 24, 27. 30. 35)²¹. Od czasów Ojców Kościoła we Mszy św. wyróżnia się dwa stoły Pańskie: słowo i chleb²².

Zatem Msza święta nie kończy się na słuchaniu Słowa. To jest przygotowanie do drugiej, ważniejszej części, jaką jest łamanie chleba. Wysłuchane Słowa, to nie tylko przyswojenie ich za pomocą słuchu, ale także wchodzenie w dialog z Bogiem. Człowiek, który słucha, automatycznie na usłyszane Słowo pragnie udzielić odpowiedzi. Jednocześnie rodzi się wspólnota ducha, wiary i modlitwy. Słowo przyczynia się do wzrostu wiary w jej eklezjalnym wymiarze, a więc buduje jedność Kościoła, a także ma wymiar społeczny (por. 1 Kor 10, 16-17). Przy przyjmowaniu Ciała Chrystusa chrześcijanie są zjednoczeni z Nim i między sobą. Eucharystia urzeczywistnia jedność Kościoła w Chrystusie. Do udziału w Eucharystii potrzebna jest postawa pokory i służby innym (por. 1 Kor 11, 17-18; Łk 22, 24-30; J 13, 1-20. 31-35; Dz 2, 46-47; 4, 34)²³.

Ofiara duchowa, jeśli ma być wyrazem rozumnej służby Bożej, winna stać się znakiem przemiany przez odnowienie umysłu, by lepiej rozpoznać, jaka jest wola Boża (por. Rz 12, 1-2). Duch, który mieszka w nowej wspólnocie (por. Ps 2, 6; 40, 9), daje nową intensywność obecności Boga pośród ludu świętego (por. 1 Kor 3, 16-17; 2 Kor 6, 16; Ef 2, 20-22). On inspiruje więc także nowy kult duchowy (por. Rz 1, 9; 12, 1), ponieważ wierzący są

²¹ „W opowiadaniu o Emaus słyszeliśmy, jak zmartwychwstały Jezus wyrzuca swym uczniom niewystarczające wykorzystanie Pisma do ożywienia wiary: <<O nierozumni, jak nieskore są wsze serca do wierzenia we wszystko, co powiedzieli prorocy!>> Łk 24,25). Jezus, zanim otworzył uczniom oczy na swoją obecność w geście łamania chleba, wyjaśnił im Pisma. Innymi słowy, spotkanie z Nim w słowie Bożym jest ściśle powiązane z osobistym spotkaniem z Nim przez wiarę oraz w łamaniu chleba. Szósty rozdział Ewangelii według świętego Jana stwierdza, że otrzymanie Chleba Życia nie może być oderwane od słuchania słów Jezusa Chrystusa, od wiary oraz życia z Nim” (Papieski Komitet Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych. *Eucharystia: Komunia z Chrystusem oraz między nami*, nr 65). Port. Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Christus vivit*”, nr 236, 292, 296.

²² Por. Jan Paweł II, *List apostolski* „*Dominicae cenae*”, nr 10.

²³ Por Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Christus vivit*”, nr 36; Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Evangelii gaudium*”, nr 5, 24, 99; Benedykt XVI, *Encyklika* „*Deus caritas est*”, Città del Vaticano 2005, nr 13; Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Amoris laetitia*”, nr 185, 289; Franciszek, *Encyklika* „*Fratelli tutti*”, Città del Vaticano 2020, nr 239; R. Tremblay, *Radicati e fondati*, s. 125-140; J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 1970, s. 175-179.

członkami Chrystusa (por. 1 Kor 6, 15-20), który w swoim ciele ukrzyżowanym i zmartwychwstałym stał się miejscem nowej obecności Boga oraz nowego kultu (por. Mt 12, 6-7; 26, 61; J 2, 19-22; Dz 6, 13-14; Hbr 10, 4-10; Ap 21, 22)²⁴.

Zatem ważne jest, aby „poznać przyjemną i doskonałą wolę Pana (por. Rz 12, 1-2)”²⁵. W tym pomocna jest szczególnie Ewangelia, która „jest światłem, jest nowością, jest siłą, jest odrodzeniem, jest zbawieniem. Dlatego ta Ewangelia rodzi nowy i odrębny sposób życia (Rz 12, 2)”²⁶. Chrześcijanin, żyjący życiem Bożym, winien odpowiedzieć ofiarowaniem siebie samego Bogu na „duchową służbę”, tzn. na życie zgodne z wymaganiami Bożymi. Będzie to dowód świadomego uznania Boga i przyjęcia Jego poleceń. Będzie to liturgia życia, pełny rozwój osobowości człowieka. Życie „święte”, bo należące do Boga, „przyjemne”, bo Bóg tak zaplanował rozwój człowieka. Liturgia życia więc nie jest kultem formalnym i zewnętrznym, lecz duchowym, obejmującym całego człowieka. Takiego kultu domagali się już prorocy (por. Oz 6, 6; Iz 29, 13; Mk 7, 6; 1 P 2, 2)²⁷.

Dlatego zanim ofiara zostanie złączona z darami chleba i wina, powinna być przeżywana w ramach Liturgii Słowa²⁸. Jeśli ofiara ma być świadomą postawą człowieka, to wymaga poznania Bożego planu miłości. Ochrzczeni winni przenikać swe działania duchem Ewangelii, by przybliżyć wszystkim Chrystusa przez świadectwo własnego życia²⁹, a zwłaszcza odpowiedź na powszechne powołanie do świętości³⁰, poprzez naśladowanie Chrystusa dzięki mocy Ducha Świętego³¹.

²⁴ Por. Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 215, 220; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 145; M. Bourke, *L'Epistola agli Ebrei*, w: *Nuovo grande commentario biblico*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmery, R. E. Murphy, Brescia 2002, s. 1209-1213; R. Tremblay, *Approche pour fonder*, s. 213-230; F. Manzi, G. C. Pagazzi, *Il pastore dell'essere. Fenomenologia dello sguardo del Figlio*, Assisi 2001, s. 101-140; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, s. 211-225.

²⁵ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”*, Città del Vaticano 2018, nr 51. Por. Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 220; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 145; A. Pitta, *Lettera ai Romani*, Milano 2001, s. 421-423.

²⁶ Paweł VI, *Encyklika „Ecclesiam suam”*, Città del Vaticano 1964, nr 59.

²⁷ Por. Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, Kraków 2007; J. Ratzinger, *Guardare al. Crocifisso. Fondazione teologica di una cristologia spirituale*, Milano 1992, s. 29-34; A. Scola, *Chi è la Chiesa? Una chiave antropologica e sacramentale per l'ecclesologia*, Brescia 2005, s. 213-217.

²⁸ Por. Jan Paweł II, *Lista apostolski „Dominicae cenae”*, nr 10

²⁹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, nr 16.

³⁰ Por. KK 31; KDK 52.

³¹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Vita consecrata”*, nr 14. „On jest Słowem, które stało się ciałem, którego chwałę oglądaliśmy (por. J 1, 14)” (Franciszek, *Encyklika „Lumen fidei”*, Città del Vaticano 2013, nr 30).

Zatem słusznie słuchanie winno rodzić reakcję ze strony słuchacza. Może być np. taka jak u Żydów u stóp Synaju, kiedy Mojżesz czyta im, co mają czynić, a oni mówią: „Wszystkie słowa, jakie powiedział Pan, wypełnimy” (Wj 25, 3; por. Wj 19, 7-8; 24, 3. 7). Podobnie chrześcijanie słuchający Słowa winni przede wszystkim być temu Słowu wierni i posłuszni. Pięknym hebrajskim znakiem wierności i posłuszeństwa Słowu jest to krótkie słowo „Amen”. Wypowiedzane „Amen” oznacza: „być stabilnym”, „niech się tak stanie”, „niech tak będzie” (por. Pwt 27, 15-26; 1 Krn 16, 36; 2 Kor 1, 20-22). W ten sposób „amen” stanowi uroczyste potwierdzenie nieodwołalnego zaangażowania się. W Starym Przymierzy to zwłaszcza przestrzeganie przykazań (por. Ne 8, 6)³².

W kontekście warto pamiętać: „Na tym tle głoszenie słowa podczas niedzielnej celebracji eucharystycznej nabiera uroczystego charakteru, jaki w Starym Testamencie nadawano obrzędowi odnowienia Przymierza, kiedy to społeczność Izraela słucha słów Prawa i tak jak lud na pustyni u stóp Synaju (por. Wj 19, 7-8; 24, 3. 7) miała odpowiedzieć swoim <<tak>>, potwierdzając wierność Bogu i posłuszeństwo Jego nakazom. Bóg bowiem, kierując do nas swoje słowo, oczekuje naszej odpowiedzi: odpowiedzi, jakiej już udzielił za nas Chrystus swoim <<Amen>> (por. 2 Kor 1, 20-22) i która za sprawą Ducha Świętego rozbrzmiewa w naszych sercach, aby to, czego słuchamy, głęboko oddziaływało na nasze życie”³³.

W słuchanym Słowie Nowego Przymierza, przede wszystkim, poznaje się samego Jezusa Chrystusa, bowiem „Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1, 14)³⁴. Użycie terminu ciało, wraz ze słabościami i śmiertelnością (por. J 3, 6; Rdz 6, 3; Ps 56, 5; Iz 40, 6) jest (por. Rz 7, 5) podkreśleniem realizmu wejścia Syna Bożego w to, co ludzkie. Jednak wcielone Słowa (por. 1 J 4, 2; Rz 1, 3; Ga 4, 4, Kol 1, 19) nie polegało na przemianie boskiej istoty w ludzką ani też na rezygnacji z boskiego bytu. Natura boska

³² Por. Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*, nr 41. „Kiedy słuchamy Słowa proklamowanego w zgromadzeniu liturgicznym, sprawowana celebracja zostaje włączona w logikę historii zbawienia; staje się kościelnym doświadczeniem Bożego objawienia i umieszcza nas w szkole Pana Jezusa, jedyne prawdziwego Nauczyciela” Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *„W Tobie są wszystkie me źródła”*. *Eucharystia: źródło chrześcijańskiego życia i misji*, Warszawa 2019, s. 30).

³³ Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*, nr 41.

³⁴ „Któż bardziej niż Maryja mogłaby być gwiazda nadziei dla nas – Ona, która przez swoje <<tak>> otworzyła Bogu samemu drzwi naszego świata; On, która stała się żyjącą Arką Przymierza, w której Bóg przyjął ciało, stał się jednym z nas, pośród nas <<rozbił swój namiot>> (por. J 1,14)?” (Benedykt XVI, *Encyklika „Spe salvi”*, nr 49). Por. Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 99, 100.

i natura ludzka zjednoczyły się przez unię hipostatyczną, i tak „Słowo (...) zamieszkało wśród nas” (J 1, 14), rozbiło namiot (por. Wj 25, 8; Lb 12, 5; 2 Sm 7, 6; Ps 78, 60)³⁵.

Jezus „sam stał się peryferiami (por. Flp 2, 6-8; J 1, 14)”³⁶. Jezus Chrystus nie usiłował zachować swoje boskiej pozycji, wynikającej z Jego natury, lecz potrafił z niej zrezygnować. „Ogołocił samego siebie” (Flp 2, 7), wyzbył się swego boskiego majestatu i stał się zwyczajnym człowiekiem, a nawet najmniejszym z ludzi. Uczynił z siebie sługę posłusznego swemu Ojcu do końca (por. Ga 4, 1; Kol 3, 22; Iz 52, 13-53, 12), aż do „śmierci krzyżowej” (Flp 2, 8). Krzyż Jezusa jest więc drogą zarówno do Jego chwały (por. J 2, 9-11; 8, 50. 54, jak i też do chwały chrześcijan (por. 1 Kor 1-2).

Przez to Wcielenie Jezus Chrystus realnie zamieszkał wśród ludzi. Jednocześnie płynie z tego polecenie, aby w wolnej woli to, co zostało usłyszanego stawało się dziełami wiary, wypełnianymi przez miłość. Dlatego udział w Eucharystii powinien pogłębiać uznanie godności każdego człowieka i stać się „najgłębszym motywem naszego odniesienia do bliźnich”³⁷. W ten sposób Eucharystia włącza się w nurt cywilizacji miłości – poprzez pogłębiony szacunek dla godności człowieka i gotowość służby.

Oczywiście, czymś innym jest słuchanie Słowa Bożego w Kościele jako wspólnocie, a czymś innym jest czytanie Słowa Bożego w domu, prywatnie czy w innym miejscu. Zgromadzenie liturgiczne we wspólnocie Kościoła jest szczególnym udziałem w Słowie, którym jest Chrystus, a to Słowo jest Słowem ożywiającym. Ono ma inny wydźwięk niż nasze prywatne czytanie Pisma świętego. Nie mniej ten kontakt ze Słowem Bożym także dzieje szczególnie doświadczenie jego przyjęcia, bowiem daje moc, aby słuchający umacniali swoje dziecięctwo Boże (por. J 1, 11-12; 2, 23; Mt 5, 9; 1 J 3, 21). Dar ten zakłada narodzenie się „z Boga” (por. J 1, 13), za sprawą Ducha Świętego (por. 1 J 3, 9)³⁸.

³⁵ Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 48; Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 71; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 233; G. Ravasi, *Paternità divina*, s. 26-32; A. Vanhoye, *Lettera ai Galati*, Milano 2000, s. 104-119; R. Tremblay, *„Ma io vi dico...”*, s. 79-84; R. Schnackenburg, *Il Vangelo di Giovanni*, t. 1, Brescia 1973, s. 335-356; B. Sesboüé, *Pédagogie du Christ. Éléments de christologie fondamentale*, Paris -Montréal 1977, s. 57-64.

³⁶ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exultate”*, nr 135. Por. J. B. Brantschen, *Dlaczego istnieje cierpienie? Wielkie pytanie o Boga*, Kraków 2012, s. 83-85. R. Tremblay, *„Innalzamento” del Figlio*, s. 69-77; M. Hengel, *Il Figlio di Dio. L'origine della cristologia e la storia della religione giudeo-ellenistica*, Brescia 1984, s. 121-124; R. Tremblay, *Radicati e fondati nel Figlio*, s. 35-37.

³⁷ Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenerae”*, nr 6.

³⁸ Por. Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 99; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii*

Słowo jest źródłem życia przyrodzonego i nadprzyrodzonego dla każdego człowieka i światłością prowadząca ludzi do Boga i udzielającego szczęścia, życia, zbawienia wiecznego (por. J 1, 4-5; 3, 19; Dz 5, 20). Światłość wymyka się zakusom Ciemności, mocom zła (por. J 7, 33-34; 1 J 2, 8. 14; 5, 18). Jezus jest życiem (por. J 11, 28; 14, 6) i w Jego imię otrzymuje się życie (por. J 20, 31). Przedmiotem przepowiadania chrześcijańskiego jest „zbawienie” (por. Dz 4, 12; 11, 14; 16, 17. 30-31) i „życie” (por. Dz 3, 15; 11, 18; 13, 46-48) obiecane „tym którzy będą wzywali imienia Pana” (por. Dz 2, 21. 40. 47; 4, 12)³⁹.

3. Nawrócenie

Kościół, podczas Eucharystii, ciągle pamięta o tym, że jest wspólnotą pielgrzymującą na ziemi, a więc ma stały obowiązek nawracania się. Zresztą warunkiem pełnego przeżycia chrztu jest nawrócenie⁴⁰. Grzech w perspektywie antropologicznej jest integralną częścią prawdy o człowieku i jego życiu⁴¹. Aspekt bytowy nowej godności człowieka winien znaleźć dopełnienie w wymiarze <<nowości>> jego życia moralnego⁴². Zresztą Jezus z wielkiej miłości do ludzi oraz z posłusznej miłości synowskiej względem Ojca złożył krwawą ofiarę z siebie dla pojednania ludzkości z Bogiem i odbudowania utraconej jedności⁴³.

Jan Paweł II wskazuje: „Sakramenty Eucharystii i Pokuty są ze sobą ściśle związane. Jeśli Eucharystia w sposób sakramentalny uobecnia odkupieńczą Ofiarę Krzyża, oznacza to, iż wynika z niej nieustanna potrzeba nawrócenia, osobistej odpowiedzi na wezwanie, jakie św. Paweł skierował do chrześcijan w Koryncie: <<W imię Chrystusa prosimy: pojednajcie się z Bogiem>> (2 Kor 5, 20). Jeżeli więc chrześcijanin ma na sumieniu brzemię grzechu ciężkiego, to, aby mógł mieć pełny udział w Ofierze Eucharystii,

gaudium”, nr 227, 244.

³⁹ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Christus vivit*”, nr 158; Benedykt XVI, *Encyklika* „*Caritas in veritate*”, nr 1; Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Amoris laetitia*”, nr 289; Franciszek, *Encyklika* „*Fratelli tutti*”, nr 239.

⁴⁰ Por. Jan Paweł II, *Encyklika* „*Redemptoris missio*”, Città del Vaticano 1990, nr 47.

⁴¹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska* „*Reconciliatio et poenitentia*”, Città del Vaticano 1984, nr 13.

⁴² Por. Jan Paweł II, *Encyklika* „*Dominum et Vivificantem*”, Città del Vaticano 1986, nr 52.

⁴³ Por. Jan Paweł II, *Encyklika* „*Ecclesia de Eucharistia*”, nr 12.

stycznej, obowiązkową staje się droga pokuty przez sakrament Pojednania⁴⁴.

W czasie Mszy świętej, jest wiele tekstów, które mówią o wymiarze pokutnym tej celebracji. Już w samym początku: „Spowiadam się”, kiedy kapłan zachęca, aby wyznać grzechy i nieprawości popełnione myślą, mową, uczynkiem i zaniechaniem (por. 1 Kor 11, 28)⁴⁵. Natomiast gest bicia się w piersi, to zwrócenie uwagi na potrzebę nawrócenia serca, przemiany wnętrza. To właśnie „grzech zostaje skonfrontowany z prawdą Bożej miłości: sprawiedliwej, wielkodusznej i wiernej, ujawniającej się nade wszystko w przebaczeniu i odkupieniu”⁴⁶.

U Mateusza w opisie nawiedzenia świątyni celnik bił się w piersi, podczas, gdy faryzeusz się chwalił, co dobrego robił. Usprawiedliwiony odszedł celnik, a nie ten, który był pełen dumy z wypełnienia prawa (por. Łk 18, 9-14; Mt 15, 18-19). Sprawdziła się Boża reguła: „Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie ponizony, a kto się poniża, będzie wywyższony” (Łk 14, 11). Zatem, można rozeznaczyć, kto naprawdę podoba się Bogu. Chodzi o gotowość przyjęcia daru przebaczenia od Boga i głęboką wiarę w miłość Boga wobec grzeszników. Ważna jest koncentracja uwagi na tym, co od Boga się otrzymuje.

Problematyka nawrócenia, nie odnosi się tylko do nawrócenia siebie samego, ale także ma odniesienie do bliźnich, Kościoła, świata oraz samego Boga. A więc nawrócenie, winno mieć wymiar: wertykalny – z Bogiem i horyzontalny – z wszystkim, co jest na ziemi i wydawać owoce pojednania⁴⁷. Wszystko ma być objęte nawróceniem⁴⁸. W tym kontekście „konfe-

⁴⁴ Jan Paweł II. *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 37. Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum eam Vivificantem”*, nr 32; R. Tremblay, *L'innalzamento del Figlio fulcro*, s. 39-45; R. P. Martin, *Centro della teologia di Paolo*, w: *Dizionario di Paolo e delle sue lettere*, red. G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid, Cinisello Balsamo 1999, s. 205-210.

⁴⁵ Por. Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 22. „Bez pielęgnowania tych postaw Eucharystia zostaje pozbawiona swego głębokiego wymiaru” (Tamże). Por. Franciszek, *Adhortacja apostołska „Amoris laetitia”*, nr 186.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Reconciliatio et poenitentia”*, nr 13.

⁴⁷ „Ścisła wewnętrzna więź łączy nawrócenie i pojednanie: niemożliwe jest rozdzielanie tych dwóch rzeczywistości czy też mówienie o jednej a przemilczanie drugiej” (Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Reconciliatio et poenitentia”*, nr 4).

⁴⁸ „Ci zaś, którzy przystępują do sakramentu pokuty, otrzymują od miłosierdzia Bożego przebaczenie zniewagi wyrządzonej Bogu i jednocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu przez grzech zadali ranę, a który przyczynia się do ich nawrócenia miłością, przykładem i modlitwami” (KK 11). KDK 16.

sjonął to uprzywilejowane i błogosławione miejsce, w którym, po zniesieniu podziałów, rodzi się nowy, nieskażony i pojednany człowiek – pojednany świat⁴⁹.

Najdoskonalszym przykładem nawrócenia – choć nie była nigdy skażona grzechem – przepelniona jest Maryja. Zawsze gotowa być jak najbliższej Boga, zawsze gotowa jak najlepiej spełniać Jego wolę (por. Łk 1, 38)⁵⁰. Maryja jest „świetlanym znakiem i wspaniałym przykładem życia moralnego”⁵¹, ikoną w najwyższym znaczeniu tego słowa⁵². To szkoła kornej, uległej wiary. Zawsze zachęcająca, w pewności wiary, która nie szuka ludzkich gwarancji ani uzasadnień w słowach Syna: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2, 5)⁵³.

Także w innych częściach Mszy świętej pojawiają się wskazania do nawrócenia. W Modlitwie Pańskiej, jedno z wezwań stwierdza: „Odpuść nam nasze winy jako i my odpuszczamy naszym winowajcom” (por. Mt 6, 12). Odpuszczenie win bliźnim jest miarą odpuszczenia naszych grzechów przez Boga. A w innym fragmencie wypowiedziane jest zapewnienie: „Bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi” (por. Mt 6, 10). Chodzi o uszanowanie woli Boga, a jednocześnie przestrzeganie przykazań z wolnego wyboru człowieka i za jego zgodą⁵⁴.

Zatem w Eucharystii, ciągle obecna jest potrzeba nawrócenia. Szczególnie wobec przyjęcia Komunii świętej, gest uderzania się w pierś ponownie podkreślić potrzebę nawrócenia. Przecież nikt, będąc świadomy ciężkiego grzechu, nie powinien przystępować do świętej Eucharystii bez uprzedniej spowiedzi⁵⁵. A słowa: „Panie nie jestem godzien...” zdecydowanie wołają o uzdrowienie duszy. „Kiedy bowiem uświadamiamy sobie, kim jest Ten,

⁴⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, nr 31.

⁵⁰ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 43; Benedykt XVI, *Encyklika „Spe salvi”*, nr 50; R. Tremblay, *Voi, luce del mondo... La vita morale dei cristiani: Dio fra gli uomini*, Bologna 2003, s. 117-132; P. Laird, *Lamore piu bello. Il carattere mariano dell'eros redento, w: Deus Caritas est. Per una teologia morale radicata in Cristo*, red. R. Tremblay, Citta del Vaticano 2007, s. 131-137.

⁵¹ Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, Città del Vaticano 1993, nr 120.

⁵² Por. R. Tremblay, *Voi, luce del mondo...*, s. 117-131; G. Biffi, *Canto nuziale. Esercitazione di teologia anagogica*, Milano 2000, s. 83-87.

⁵³ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 173.

⁵⁴ Por. G. Moioli, *Pregliera*, w: *Nuovo dizionario di teologia morale*, red. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera, Cinisello Balsamo 1999, s. 1199-1201; D. Barsotti, *Misterium chrystianizmu*, Poznań-Warszawa-Lublin 1963, s. 349-352.

⁵⁵ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 36-37; Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, nr 27.

którego w Komunii eucharystycznej mamy przyjmować, rodzi się w nas niejako spontanicznie poczucie niegodności, rodzi się także żal za nasze grzechy i potrzeba wewnętrznego oczyszczenia⁵⁶.

4. Pamiętka - pamięć

Kościół gromadzi się, aby powtarzać słowa Chrystusa, wypowiedziane podczas Ostatniej Wieczerzy, w noc przed Jego paschalną Męką: „To czynicie na moją pamiętkę” (Łk 22, 19; 1 Kor 11, 24-25)⁵⁷. Uczniowie mają ponawiać Eucharystię na pamiętkę Jezusa, a ciało będzie wydane za uczniów, a krew za nich wylana. W tej ofierze jest wyraźne odwołanie się do tajemnicy Bożego miłosierdzia, która w dziejach ludzkich objawia się w Jezusie Chrystusie⁵⁸. Prawda, że miłość Boga jest potężna, objawia się w Krzyżu Chrystusa i potwierdza w Jego zmartwychwstaniu⁵⁹.

W Eucharystii „Kościół sprawuje pamiętkę Chrystusa, tego, co uczynił i co powiedział, Jego wcielenie, śmierć, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie (...). W niej dokonuje się pamiętka całej historii zbawienia, zapowiedzianej w Starym Przymierzu (...) to, co Bóg - Ojciec, Syn i Duch Święty – uczynił i czyni dla całej ludzkości od stworzenia do <<nowego stworzenia>> w Chrystusie (por. 2 Kor 5, 17), w oczekiwaniu na jego przyście przy końcu czasów, dla zjednoczenia w sobie wszystkiego⁶⁰ (por. 1 Kor 11, 26; Ef 1, 10).

⁵⁶ Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae*”, nr 7; por. Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis*”, nr 20.

⁵⁷ „Jezus zostawia nam Eucharystię jako codzienną pamięć Kościoła, wprowadzającą nas coraz bardziej w Paschę (por. Łk 2,19)” (Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium*”, nr 13). Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia*”, nr 318.

⁵⁸ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis*”, nr 9; Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor*”, nr 21; J. A. Fritzmyer, *The Gospel according to Luke (X-XXIV)*, Garden City -New York 1985, s. 1412-1418; J. Ernst, *Il Vangelo secondo Luca*, t. 2, Brescia 1985, s. 832-841.

⁵⁹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia*”, nr 8. „Żaden grzech człowieka nie może uchylić Bożego Miłosierdzia, nie może go powstrzymać przed ujawnieniem całej swej zwycięskiej mocy, jeśli tylko jej wezwiemy” (Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et Vivificantem*”, nr 118).

⁶⁰ Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 23. „Gdy pełnia uczestnictwa w Eucharystii między wszystkimi chrześcijanami nie jest jeszcze możliwe, powinny być kultywowane inne realne wyrazy komunii. Podążając za naszym pragnieniem jedności, nie zaczynamy od zera. Jeśli Eucharystia stanowi źródło i cel życia chrześcijanina, to istnieje rozległy obszar wokół niej, który nie tylko można, ale i należy zgłębić. Od chrztu jesteśmy włączeni w jeden Kościół Chrystusowy (Ga 3,28; 1 Kor 12,13; Ef 4,4), a Chrystus jest obecny na wiele sposobów, które wysoko cenimy, a które możemy wspólnie świętować i przeżywać. Nasza wiara chrzcielna jest brama dla wielu form interkomunii w dialogu życia, i stanowi bazę dla różnych inicjatyw, przede wszyst-

Eucharystia uobecnia to raz dokonane dzieło Chrystusa, który „dla nas” stał się „grzechem”, aby ludzkość dostąpiła usprawiedliwienia⁶¹. To nie jest powtórka śmierci Chrystusa. Jezus z wielkiej miłości do ludzi oraz posłuszeństwa Ojcu złożył krwawą ofiarę z siebie dla pojednania ludzkości z Bogiem i przywrócenia utraconej jedności⁶². Msza święta jest sakramentalnym uobecnieniem, pamiątką i urzeczywistnieniem ofiary Krzyża. „Msza św. uobecnia ofiarę Krzyża, nie powiększa jej nie dodaje ani jej nie mnoży”⁶³. To ciągle żywe słowa: „To czynicie na moją pamiątkę” (Łk 22, 19) – to znak Kościoła⁶⁴, przypominający ową spożywaną w Wieczerniku Ostatnią Wieczerzę Pana. Tak oto została odprawiona nowa Pascha: miejsce baranka zajął teraz sam Jezus, zamiast kielicha wina wylano kielich Krwi własnej Jezusa. Równocześnie było to zawarcie nowego przymierza, tego, które zapowiadali już starotestamentalni prorocy (por. Jr 31, 31-34)⁶⁵.

To Kościół sprawuje Eucharystię, a kapłan jest sakramentalnie posługującym. „Ta sama tajemnica uświęcenia i miłości, dzieło Ducha Świętego, przez które chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa, działa w osobie kapłana w momencie święceń kapłańskich. Istnieje zatem specyficzna wzajemność z powrotem do Wieczernika: chodzi o dwa sakramenty ustanowione równocześnie, związane ze sobą nierozzerwalnie aż do końca świata”⁶⁶. Nie

kim naszej komunii w słowie Bożym, np. w ekumenicznych nieszpórach, projektach pokojowych i modlitwach, w ekumenicznych pielgrzymkach, pracach charytatywnych na rzecz biednych i odrzuconych, w lokalnych konferencjach duszpasterskich, projektach ewangelizacyjnych, jak również w stowarzyszeniu się w nowych i starych wspólnotach, organizacjach, klasztorach, zakonach oraz ruchach religijnych” (Papieski Komitet Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych. Eucharystia: Komunia z Chrystusem oraz między nami, nr 28). Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 181; Franciszek, *Encyklika „Fratelli tutti”*, nr 280.

⁶¹ „Sprawiedliwość śmierci zostaje wymierzona za cenę śmierci Tego, który był bez grzechu, i który jeden mógł – przez swoją śmierć – zadać śmierć śmierci (por. 1 Kor 15,54n). W ten sposób krzyż Chrystusa, w którym Syn, współistotny Ojcu, oddaje pełną sprawiedliwość samemu Bogu, jest równocześnie radykalnym objawieniem miłosierdzia, czyli miłości wychodzącej na spotkanie tego, co stanowi sam korzeń zła w dziejach człowieka: na spotkanie grzechu u śmierci” (Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, Città del Vaticano 1980, nr 8).

⁶² Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 48, 53; Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 12.

⁶³ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 12.

⁶⁴ Por. J. Ernst, *Il Vangelo secondo Luca*, t. 2, Brescia 1985, s. 837-840; J. A. Fritzmyer, *The Gospel according to Luce (X-XXIV)*, s. 1413-1416.

⁶⁵ Por. J. Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, nr 45; KKK 1963; C. Bocchetta, *Teologia della tenerezza. Un „vangelo” da scoprire*, Bologna 2000, s. 112-126; R. Tremblay, *Cristo e la morale in alcuni documenti del magistero*, Roma 1996, s. 43-48.

⁶⁶ Jan Paweł II, *List do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 2004*, „L'Osservatore

tylko kapłaństwo służebne jest ściśle powiązane z Eucharystią – również kapłaństwo powszechne wszystkich ochrzczonych zakorzenia się w tym samym misterium⁶⁷.

Pamiętka śmierci Chrystusa, uobecniana w Eucharystii, winna mieć swoje konsekwencje w życiu. Trzeba, aby uczestnicząc o niej pamiętać, a nie tylko być obecnym na Mszy świętej. Chodzi o pamiętkę sakramentalną oraz o naszą pamięć. „Ofiara eucharystyczna jest <<źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego>> (KK 11). <<W Najświętszej Eucharystii zawiera się bowiem całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiający Ciało daje życie ludziom>> (DK 5)”⁶⁸. „On zaś umarł za nas, gdyżśmy byli jeszcze grzesznikami (por. Rz 5, 8). Tym samym potwierdza On, że życie osiąga swój szczyt, swój sens, swoją pełnię, kiedy zostaje złożone w ofierze”⁶⁹.

Oznacza to, że miłość Boga do człowieka trwa od początku świata. Nic byśmy jednak o niej nie wiedzieli, gdyby nam jej Bóg nie objawił, przez śmierć własnego Syna. Ta manifestacja zbawczej miłości, jest znów dziełem Ojca: „Bóg okazuje nam swoją miłość”, bo w Jego rękach spoczywa inicjatywa zbawcza. Zatem teraz, gdy jesteśmy usprawiedliwieni, możemy być pewni Jego miłości i zbawienia. Stąd też chluba chrześcijanina nie ma swego źródła we własnych uczynkach wykonywanych z nakazu Prawa, lecz w śmierci Chrystusa i w Jego zmartwychwstaniu, które są gwarancją zbawienia⁷⁰.

Ta sakramentalna pamiętka powinna rodzić, zwłaszcza w celebracji eucharystycznej, wdzięczność i pamięć „o wszystkich darach otrzymanych od Boga w Chrystusie”. Jakby w dalszej kolejności powinna rodzić się wdzięczność, bezinteresowną ofiarnością i odpowiedzialnością za wszelkie dary natury, jak życie, zdrowie, rodzinę oraz dobra łask, jak łaski sakramentalne oraz wspólnotę Kościoła, ku rozwojowi wielu talentów (por. Mt 25, 14-30)⁷¹.

Romano” 25:2004, nr 5, s. 3.

⁶⁷ Por. Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica*. W pięćdziesiąt rocznicę moich święceń kapłańskich, Kraków 1996, s. 75.

⁶⁸ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 1. Por. KKK 1324.

⁶⁹ Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, Città del Vaticano 1995, nr 51.

⁷⁰ „Właśnie dlatego ustanowił On ofiarę eucharystyczną swojego Ciała i swojej Krwi – aby wcielić i realizować plan zbawienia, którego kulminacją jest ofiara Krzyża; aby trwała żywa pamięć Jego zbawczej śmierci i Jego zmartwychwstania”. (Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *„Chrystus pośród was – nadzieja chwały”*, *Eucharystia źródło i szczyt posłannictwa Kościoła*, Poznań 2015, s. 14).

⁷¹ Por. Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 23.

5. Dziękczynienie - wdzięczność

Eucharystia ze swej natury, jest nade wszystko dziękczynieniem. Celebracja Eucharystii wyraża pełną radości wdzięczność za dar zbawienia i dar realnej obecności Zmartwychwstałego Chrystusa wśród ludzi. Wdzięczność jest jedna z najważniejszych postaw uczestników liturgii mszalnej, zwłaszcza w perspektywie budowania jedności. Na początku Ostatniej Wieczerzy Jezus wyraził Ojcu wdzięczność za Jego miłość i za Jego wydarzenie zbawcze. Również polecenie Chrystusa: „To czyńcie na moją pamiętkę” (Łk 22, 19; por. 1 Kor 11, 23-26), odnosi się do postawy wdzięczności wobec Ojca Niebieskiego za dzieło zbawienia⁷². Zresztą, grecka nazwa „Eucharystia” oznacza nie co innego, jak dziękczynienie⁷³.

Ofiara z życia Jezusa definitywnie wyzwala ludzkość z niewoli szatana, grzechu i śmierci wiecznej. Na mocy tej ofiary każdemu człowiekowi ofiarowane jest zbawienie duszy i ciała. Natomiast „pamiętka” nie oznacza zwykłego wspomnienia tego, czego dokonał Jezus. W słowie tym zawiera się wezwanie i zaproszenie do uobecniania ofiary Jezusa w Kościele. Począwszy od czasów apostołów, cały Kościół wierzy, że gdy powtarza się słowa i czyny Jezusa z Ostatniej Wieczerzy, On sam jest obecny we wspólnocie i działa w niej.

Wskazując na Maszę św. można wręcz powiedzieć: sprawujemy wspólnotowe dziękczynienie. Takie dziękczynienie jest sakramentem komunii: „sakrament wyraża tę więź komunii zarówno w wymiarze niewidzialnym, który w Chrystusie jednoczy nas za sprawą Ducha Świętego z Ojcem i między nami, jak też w wymiarze widzialnym, obejmującym komunię w zakresie nauczania apostołów, sakramentów i porządku hierarchicznego”⁷⁴. Dla tego dziękczynienia eklezjalnego ważny jest ścisły związek tych wszystkich wymiarów komunii⁷⁵.

Kiedy rozpoczyna się prefacja, padają słowa celebransa: „Dzięki składamy Panu Bogu naszemu” i odpowiedź wiernych: „Godne to i sprawie-

⁷² Por. KKK 1360; Franciszek, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, nr 13.

⁷³ „Uczestnicząc w modlitwie eucharystycznej, wierni uwielbiają, błogosławią i wychwalają Pana. W akcie dziękczynienia, który cały Kościół kieruje do Ojca za Jego dzieło zbawienia, ale przed wszystkim za to, że posłał swego Syna, obecni naśladują Jezusa, który <<umiłowawszy swoich na świecie, do końca ich umiłował>> (13,10” (Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *„W Tobie są wszystkie me źródła”*. S. 33).

⁷⁴ Jan Paweł II, Encyklika *„Ecclesia de Eucharistia”*, nr 35.

⁷⁵ „Komunia niewidzialna, która ze swej natury ciągle wzrasta, zakłada życie w łasce, dzięki czemu stajemy się <<uczestnikami Boskiej natury>> (2 P 1,4), oraz praktykowanie cnót wiary, nadziei i miłości” (Jan Paweł II, Encyklika *„Ecclesia de Eucharistia”*, nr 36).

dliwe”. W dalszej części tej modlitwy kapłan wskazuje, że to dziękczynienie winno być sprawowane zawsze i wszędzie. To jest spotkanie z niewysłowioną wartością ofiary Syna oraz świadectwem krzyża i zmartwychwstania⁷⁶. Eucharystia - to ostatecznie dziękczynienie, które jest jednocześnie wznoszeniem serca do Pana oraz jednoczeniem się wszystkich uczestniczących we Mszy św., w duchu modlitwy i dziękczynienia. Całe zgromadzenie wiernych jednoczy się z „Chrystusem w głoszeniu wielkich dzieł Bożych i w składaniu Ofiary”⁷⁷.

Należy zawsze pamiętać, że to dziękczynienie eucharystyczne winno być dziełem, które ma zadanie edukacyjne i pedagogiczne. Skoro bowiem sprawowane jest dziękczynienie w pamiętce Chrystusa, to byłoby czymś dziwnym, gdyby jednocześnie jego uczestnicy nie potrafili być nacechowani dziękczynieniem wobec ludzi. „W Eucharystia objawia się nam miłość, która posuwa się <<aż do końca>> (por. J 13, 1) – miłość, która nie zna miary”⁷⁸, czyli miłością najdoskonalszą albo miłością do ostatecznego tchu. Tzn. aż do ostatecznego wyrazu tej miłości, jakim jest oddanie życia. Czasem wskazuje się nawet, że słowa te mogą oznaczać Eucharystię.

Trzeba pamiętać, że „miłość, która rodzi się w nas z Eucharystii. Dzięki Eucharystii też w nas się rozwija, gruntuje i umacnia”⁷⁹. Przecież wszystkie sakramenty są znakami wiary i miłości, a jednocześnie do tej wiary i miłości wzywają⁸⁰. Szczególnie odnosi się to do Eucharystii, którą przecież określa się m.in. jako „Tajemnicę Wiary” i „Sakrament Miłości”. Chrystus poprzedził swoją obietnicę „chleba życia” wezwaniem do wiary (por. J 6, 26-40). Chodzi nie tylko o akt umysłu, lecz o żywą wiarę, mocą której człowieka oddaje się Chrystusowi i stara się wypełniać we wszystkim Jego wolę⁸¹.

⁷⁶ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, nr 13.

⁷⁷ *Ogólne wprowadzenie do Mszały Rzymskiego*, w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*. Wydanie drugie, poszerzone, Poznań 2010, nr 78. Eucharystia wychowuje nas (...) do tego, byśmy jednoczyli się w dziękczynieniem, jakie wznosi się do Boga od wszystkich wierzących w Chrystusa, rozproszonych po całej ziemi, a w ten sposób łączyli nas dzięki z dziękczynieniem samego Chrystusa” (Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok. Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 25).

⁷⁸ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 11. Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Deus caritas est”*, nr 13; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 118; Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 5; R. Tremblay, *L’Homme qui divinise. Pour une interprétation christocentrique de l’existence*, Paris-Montréal 1993, s. 213-227; D. Mollat, *Chwała*, w: *Słownik Teologii Biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań 1994, s. 137-139; R. Tremblay, *„Ma io vi dico...”*, s. 33-39.

⁷⁹ Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae”*, nr 5.

⁸⁰ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 9.

⁸¹ Por. R. Schnackenburg, *Il Vangelo di Giovanni*, t. 3, Brescia 1978, s. 75-82.

Byłoby zatem rozdwojeniem, gdyby zabrakłoby kontynuacji ważnej prawdy Eucharystii, jaką jest dziękczynienie, z prawdą codziennego dziękczynienia i świadectwem wiary oraz miłości. Uczestnictwo w Eucharystii pociąga za sobą powinność, aby w podejmowanych decyzjach, wyborach, postawach i działaniach urzeczywistniać to, co było treścią dziękczynnego spotkania z Bogiem w Jezusie Chrystusie⁸². Eucharystia jest szkołą miłości, albowiem otwiera na przyjęcie miłości Boga i wzywa do wyrażenia jej Bogu i braciom: „prawdziwa cześć do Eucharystii staje się z kolei szkołą czynnej miłości bliźniego”⁸³. Dla człowieka Eucharystii, dwojaka miłość Boga i bliźniego jest jednocześnie darem, wezwaniem i nakazem.

Przykładem szczególnego dziękczynienia Bogu jest Maryja, zwłaszcza w swoim „Magnificat” (por. Łk 1,46-56). Szczególnie uroczyście wybrzmiewa: „Wielbi dusza moja Pana, i raduje się duch mój w Bogu, moim Zbawcy. (...) gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Wszechmocny. Święte jest Jego imię” (Łk 1,46-47.49). Zatem trzeba przypominać „wiarę eucharystyczną” Maryi: „w ciągłości z wiarą Maryi, tajemnica eucharystyczna wymaga od nas wiary na wzór wiary Dziewicy”⁸⁴, to jest wzór dziękczynienia Bogu. Wiara chrześcijańska wymaga jedności eucharystycznego dziękczynienia z życiem⁸⁵. „Ostatecznie Kościół celebrował z Maryją Eucharystię jako jej *Magnificat*, wspominając cuda dokonane przez Boga w historii zbawienia i spełnienie obietnicy złożonej ojcom, proklamując nadzwyczajne misterium odkupieńczego wcielenia Chrystusa, Jego śmierci i zmartwychwstania, w oczekiwaniu nadziei chwały, która ma przyjść”⁸⁶.

To wyznanie wiary w dobroć i miłosierdzie Boga, które w historii zbawienia wyrażają się w wielkich rzeczach (por. Łk 1, 49). To pochwała Bożej miłości i troski wobec ludzi, do której zachęceni są wszyscy wierzący. To dziękczynienie za otrzymane dobrodziejstwa, pochwała Bożej opatrności i pochwała Bożej wierności, a ich szczytowym wyrazem w Nowym Przy-

⁸² Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, nr 88-89.

⁸³ Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae”*, nr 6.

⁸⁴ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 55. „Jeśli Magnificat wyraża duchowość Maryi, nic bardziej niż ta duchowość nie pomoże nam przeżywać tajemnicy eucharystycznej. Eucharystia została nam dana, ażeby całe nasze życie, podobnie jak życie Maryi, było jednym <<magnificat>>!” (Jan Paweł II. *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 58). Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 43-48; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, nr 170.

⁸⁵ Por. Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *„W Tobie są wszystkie me źródła”*, s. 64-72..

⁸⁶ Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *„W Tobie są wszystkie me źródła”*, s. 72.

mierzu jest właśnie Eucharystia. Trzeba pamiętać, że szczególnie „Modlitwa eucharystyczna, czyli modlitwa dziękczynienia i uświęcenia (...), jest ośrodkiem i szczytem całej celebracji. Kapłan wzywa lud, aby wznosił serca do Pana (por. Kol 3, 1-4) oraz jednoczy go z sobą w modlitwie i dziękczynieniu, jakie w imieniu całej wspólnoty znosi do Ojca przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym”⁸⁷.

6. Ofiara

Jednym z fundamentalnych stwierdzeń jest wskazanie, że Eucharystia jest ofiarą. To ofiara paschalna Chrystusa, która ma zasadnicze etapy w męce i śmierci na Krzyżu. Uobecnianie ofiary krzyżowej Chrystusa w ofierze eucharystycznej jest uobecnianiem Jezusa Chrystusa, a mocą tego uobecniania rodzi się wciąż Nowy Lud Boży. Ofiara Chrystusa jest zatem ofiara eklezjalnego Ciała, czyli Kościoła⁸⁸. „Przekazując Kościołowi swoją ofiarę, Chrystus pragnął również przyjąć za swoją duchową ofiarę Kościoła, który jest wezwany, aby składając ofiarę Chrystusa, ofiarowywał także samego siebie”⁸⁹.

Eucharystia - to ofiara podjęta przez Chrystusa, który wyszedł od Ojca i przyszedł na ziemię, a spełniwszy ten paschalny dar mógł opuścić świat wrócić do Ojca (por. J 16, 27-29). Uczniowie wierzą Jezusowi i kochają Go, stąd – w Janowym opisie - Jego odejście nie jest postrzegane wyłącznie negatywnie (por. J 16, 32; Mt 26, 31; Mk 14, 27). Po zmartwychwstaniu działalność Jezusa jako Pośrednika zbawienia nie kończy się (por. Rz 8, 34; Hbr 7, 25), ale uczniowie z pomocą Ducha Świętego osiąga pełną miarę miłości i wiedzy Bożej, która zapewni im pełną miłość Ojca. Chwila powrotu do Ojca przedstawiona jest jako sprawdzian pochodzenia od Niego (J 6, 62; 8, 42; 13, 3)⁹⁰.

Przez Wcielenie Jezus Chrystusa realnie zamieszkał wśród nas (por. J 1, 14)⁹¹. To realizm wejścia Syna w to co ludzkie (por. 1 J 4, 2; Rz 1, 3; Ga 4, 4;

⁸⁷ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2010, nr 78.

⁸⁸ Por. KKK 1367.

⁸⁹ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 13.

⁹⁰ Por. KDK 24, 46; Benedykt XVI, *Encyklika „Deus caritas est”*, nr 13; B. Sesboüé, *Pedagogie du Christ*, s. 62-65, 106-109; Teresa od Jezus, *Księga życia*, 28,8, w: Teresa od Jezus, *Dzieła*, t.1, Kraków 1988, s. 355-357; G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, s. 557-564; P. Sequeri, *Il tragico nell'esistenza e la teologia crucis*, „Teologia” 19(1994), s. 311-339.

⁹¹ Por. Franciszek, *Encyklika „Lumen fidei”*, nr 30; Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, nr 100..

Kol 1, 19), owo rozbicie namiotu (por. Wj 25, 8; Lb 12, 5; 2 Sm 7, 6)⁹². Bóg przez swego Syna, przedstawionego jako Słowo, przyjmuje ziemsko-ludzki sposób bytowania; ciało – wykładnik słabości człowieka, jego ziemskiego pochodzenia, staje się mieszkaniem pełnego chwały Słowa. Bóg w swoim Synu przełamał nieskończoną przestrzeń między sobą a światem⁹³.

Eucharystia jest kontynuacją. To jedyna ofiara, która nie wymaga już uzupełnienia. Jest to ofiara, której już żadna inna nie zastąpi⁹⁴. Przerwana zasłona świątyni Starego Testamentu pokazuje, że tam już nic nie ma, lecz powstało coś nowego (por. Mt 27, 51). To ustanie kultu Mojżeszowego, a otwarcie przez Chrystusa dostępu do przybytku eschatologicznego (por. Hbr 9, 12; 10, 20; Wj 26, 32). Oto tajemnice dotyczące Kościoła zostały przez śmierć Chrystusa ostatecznie ujawnione⁹⁵.

Ofiara Nowego Przymierza, złożona przez Chrystusa na Krzyżu, jest wypełnieniem woli Ojca i jednocześnie odpowiedzią w duchu słów Psalmu: „Oto idę, abym spełniał wolę Twoją” (Hbr 10, 9; Ps 40, 7-9). Tutaj uwidacznia się kontrast zachodzący między Bożą dezaprobatą poprzednich ofiar a dobrowolną ofiarą Chrystusa. Zatem zostaje usunięta cała dotychczasowa ekonomia kultyczna Starego Przymierza, oparta na Prawie i zastąpiona nową, definitywną i skuteczną, w której dobrowolna ofiara Chrystusa, Paschalnego Baranka odpowie w pełni woli Bożej.

Szczególnym znakiem tej ofiary, jest scena w Ogrodzie Getsemani, gdzie Chrystus jakby nie chce podjąć się kielicha zbawienia, ale z drugiej strony całkowicie oddaje się Ojcu. Mówi: „Ojcze mój, jeśli nie może ominąć Mnie ten kielich i muszę go wypić, niech się stanie wola Twoja” (Mt 26, 42)⁹⁶. Posłuszne i pełne ufności podda nie się woli Ojca Jezus wyraził słowami podobnymi do Modlitwy Pańskiej: „Niech Twoja wola spełnia się na ziemi, tak jak i w niebie” (Mt 6, 10). Sam czynił więc to, czego nauczał: wolę Ojca stawiał na pierwszym miejscu. Powtarzając pełną wewnętrznych zma-

⁹² „Rzeczywistość przewyższa idee. Kryterium to związane jest z wcieleniem Słowa i wprowadzeniem w życie: <<Po tym poznajecie Ducha Bożego: każdy duch, który uznaje, że Jezus Chrystus przyszedł w ciele, jest z Boga>> (1 J 4,2. Kryterium rzeczywistości jest już wcielonemu Słowo, które zawsze stara się wcielić w konkret nasze życie, co jest istotne dla ewangelizacji” (Franciszek, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, nr 233).

⁹³ Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 48; G. Ravasi, *La paternità divina*, s. 23-34; S. Légasse, *L'Épître de paul aux Galates*, Paris 2000, s. 295-307; J.-P. Jossua, *Le salut, incarnation ou mystère paschal*, Paris 1968, s. 45-140; M. Hengel, *Il Figlio di Dio*, s. 119-127; R. Tremblay, *L'innalzamento*, s. 29-34; A. Vanhoye, *Lettera ai Galati*, s. 106-112.

⁹⁴ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 12.

⁹⁵ Por. Franciszek, *Adhortacja apostołska „Christus vivit”*, nr 23; KKK 515-517.

⁹⁶ Por. A. Muszala, *Przewodnik po cierpieniu*, Kraków 2006, s. 67.

gań modlitwę, zawsze kończył ją decyzją przyjęcia i wypełnienia woli Ojca (por. Mt 26, 35-46; Mk 14, 32-42; Łk 22, 39-45)⁹⁷.

W konsekwencji Jezus może wypowiedzieć na krzyżu te wyjątkowe słowa: „Wykonało się” (J 19, 30), wyznaczone Mu przez Ojca posłannictwo (por. J 3, 34; 17, 4). Z wielką godnością Jezus doprowadza swoją misję do doskonałego wypełnienia (por. J 4, 34; 17, 4). Oto doskonałe spełnienie planów Ojca, ze spokojnym majestatem śmierci (por. Łk 23, 46; J 12, 27). Zbawienie świata przez ofiarę Chrystusa. To, czego się podjąłem w Ogródcu dokonało się (por. Mt 26, 36-46). Dokonała się ofiara. Dokonał się dar Chrystusa z siebie samego. „Eucharystia to prawdziwa uczta, na której Chrystus ofiaruje siebie jako pokarm”⁹⁸.

Dokonało się to, co powinno być dla ludzi i świata, niezależnie od tego, jakie realizują drogi powołania, podstawą tożsamości paschalnej. Dar życia Bożego płynie z daru wiary, ale równocześnie znajduje swój głęboki wyraz w darze Eucharystii i dlatego jest ona „misterium fidei”: „Oto wielka tajemnica wiary”⁹⁹. Relacje wiary i Eucharystii można wyrazić w trzech aspektach: Eucharystia zakłada wiarę; umożliwia wyznanie wiary, jest jej aktualizacją; także pobudza i pogłębia wiarę.

Trudno wyobrazić sobie życia człowieka bez ofiary, o ile poważnie je traktuje. Nie ma chyba takiej drogi życiowej. Tak więc istnienie nie może być rozumiane inaczej, niż jako ofiara. Chrześcijanin wie, że nie jest sam, że Chrystus jest zawsze razem z nim, jako poręczyciel jego nadziei¹⁰⁰. „Nowe życie” jest dane na tym świecie tylko w formie zaliczki jako „zadatek Ducha” (2 Kor 1, 22), a w pełni będzie nam dane w stadium eschatologicznym¹⁰¹. Dar Ducha Świętego już w obecnym życiu jest podstawą i gwarancją nadziei, że w eschatologicznej przyszłości Bóg obdarzy wiernych jeszcze obfitszymi darami (por. 2 Kor 5, 2; Ef 1, 13-14)¹⁰².

⁹⁷ Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 79; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, s. 211-225; W. Kasper, *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983, s. 92-98; M. Bordoni, *La cristologia nell'orizzonte dello Spirito*, Brescia 1995, s. 45-58; S. Légasse, *L'Évangile de Marc*, Paris 1997, s. 885-597; F. Bigaouette, *Le cri de déréliction de Jésus en crois. Densité existentielle et salvifique*, Paris 2004, s. 43-108.

⁹⁸ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 16.

⁹⁹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 5.

¹⁰⁰ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, nr 20-22.

¹⁰¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja „Dominus Iesus”*, Città del Vaticano 2000, nr 22-23.

¹⁰² Por. B. Testa, *I sacramenti della Chiesa*, Milano 2001, s. 167-178; R. Tremblay, *Radicati e fondati nel Figlio*, s. 36-42; H. Urs von Balthasar, *Teologika 2. Prawda Boga*, Kraków 2004, s. 126-132; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, s. 25-32; C. Reynier, *L'Épître aux Éphésiens*, Paris 2004, s. 48-56; B. Sesboüé, *Pédagogie du Christ*, s. 59-63.

Każde życie duchowe i fizyczne wymaga ofiary, a w ofercie Chrystusa jest paschalny zadatek niewyczerpanych sił dla osobistych codziennych duchowych ofiar¹⁰³. Tutaj można także mówić o „sakramentalnej ewangelizacji”, która należy do „munus propheticum” Kościoła – Nowego Ludu i pozwala lepiej zrozumieć prawdę Kościoła jako „społeczności profetycznej”¹⁰⁴. „Błogosławieństwo końcowe syntetycznie gromadzi bogactwo darów Bożych doświadczanych w czasie celebracji i czyni z niego viaticum (chleb na drogę) dla świadectwa, które należy dawać w świecie”¹⁰⁵

Tutaj znów możemy się odwołać do Maryi w tym wymiarze ofiarniczym Eucharystii¹⁰⁶. Maryja bowiem w sposób najbardziej prosty i najbardziej przekonujący wyraziła to w swoim ofiarowaniu się Bogu, w swoim słynnym „Fiat” (por. Łk 1, 38), które jest jakby swoiste echo tego Chrystusowego „Oto idę” (por. Hbr 10, 7-8). „Oto idę” i „Fiat” jakby się nawzajem uzupełniają, są dla siebie komplementarni w tym wielkim dziele ofiary. Syn - Znak sprzeciwu (por. Łk 2, 34) i zadany Maryi miecz (por. Łk 2, 35) dopełniły się na Kalwarii w pełnej ofiarniczej jedności (por. J 19, 25)¹⁰⁷.

7. Obecność i milczenie

Podczas Mszy ciągle padają słowa; celebrans mówi, a my odpowiadamy, albo słuchamy, bo ktoś czyta. Zatem często brakuje szczególnie ważnego wątku jaki jest związany z Eucharystią, mianowicie obecności. Być – i to całym sobą, a nie tylko ciałem. Milczeć i adorować, a to ważny

¹⁰³ „Wszystkie (...) ich uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się w Duchu, a nawet utrapienia życia, jeśli są cierpliwie znoszone, stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa (por. 1 P 2,5). Ofiary te są składane z największą czcią Ojcu podczas celebrowania Eucharystii wraz z Ofiarą Ciała Pańskiego” (KK 34).

¹⁰⁴ Por. Jan Paweł II, *Świadectwo życia w Chrystusie w Kościele – wspólnocie prorockiej*, 20.05.1992, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, s. 124-127.

¹⁰⁵ Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, *W Tobie są wszystkie me źródła*. s. 34.

¹⁰⁶ „Kościół składa Ofiarę eucharystyczną w łączności z Najświętszą Dziewicą Maryją, którą wspomina wraz ze wszystkimi świętymi. W Eucharystii Kościół znajduje się wraz z Maryją jakby u stóp krzyża, zjednoczony z ofiarą i wstawiennictwem Chrystusa” (KKK 1370).

¹⁰⁷ „W ten sposób także Błogosławiona Dziewica postępowała naprzód w pielgrzymce wiary i utrzymywała wiernie swe zjednoczenie z Synem aż do krzyża, pod którym stanęła nie bez postanowienia Bożego (por. J 19,25), najgłębiej współpracowała ze swym Jednorodzonem i z Jego ofiarą złączyła się matczynym duchem, z miłością godząc się na ofiarowanie zrodzonej z Niej Żertwy; a wreszcie przez tegoż Jezusa Chrystusa, umierającego na krzyżu, została oddana jako matka uczniowi tymi słowami: <<Niewiasto, oto syn Twój>> (por. J 19,26n)” (KK 58). Por. Franciszek, *Adhortacja apostołska „Christus vivit”*, nr 43-48.

zewewnętrzny przejaw wiary, który oddaje wewnętrzne nastawienie i przeżycie więzi z Jezusem oraz oddanie mu chwały (por. Mt 4, 10; 16, 23; Pwt 6, 13). Jednocześnie Chrystus odrzuca drogę proponowaną przez szatana; odrzuca pokusę łatwych rozwiązań, pokusę władzy i sławy, za cenę utraty wewnętrznej wolności.

Być, milczeć i adorować w Duchu i w prawdzie (por. J 4, 23-24). Chrześcijanin ma szukać żywego kontaktu z pełnią Bożą, przejawiającego się w osobie i działaniu Jezusa Chrystusa, pełnego łaski i prawdy (por. J 1, 17). Tego także potrzebuje pełne przeżycie Ofiary Eucharystycznej. To bycie wobec Chrystusa, często milczące, to jest szczególnie dowód na świadomość, że w Eucharystii jest rzeczywisty Chrystus¹⁰⁸.

W Eucharystii nie chodzi o Chrystusa „przegadanego”, ale rzeczywiście obecnego i oczekującego na autentyczną postawę wiary i miłości. Chodzi o doświadczenie w całej rzeczywistości Jego nowego, zmartwychwstałego i „duchowego” bytu (por. J 6, 63). Ciało, które uczniowie otrzymują do spożywania, jest ciałem ożywionym duchem, a więc uwielbionym, a nie ciałem pozbawionym ducha, podlegającym zniszczeniu i nie mającym znaczenia. Tylko Duch utożsamiony ze słowami Jezusa, jest sprawcą życia, czyli wiary (por. J 1, 33; 14, 26). Wiara jest więc wynikiem wspólnego działania Ojca, Syna i Ducha, na które człowiek wierzący się otwiera (por. 1 J 3, 2).

A postawa obecności - to jest niezwykle osobista sprawa, nikt jej nie da i nie zastąpi. Jej nie wypracuje się tylko odpowiedziami, ale trzeba je rozważać w sercu (por. Łk 2, 19). Łuksza wskazuje, że ważne jest nie tylko opowiadanie dobrej nowiny, ale także milczące wielbienie Boga za to wszystko, się doświadcza. Postawa milczenia to jest indywidualny dar, to poświęcenie się całym jestestwem, całym duchem, duszą i ciałem (por. 1 Tes 5, 23). Akcent spoczywa tu na obejmującej wszystko pełni skutków uświęcającego działania Boga (por. 1 Tes 3, 13; 4, 3), działania będącego konsekwencją Jego bezgranicznej wierności. Nikt nie pomoże w milczeniu¹⁰⁹.

W adoracji nikt nie pomoże. To jest autentyczna i zawsze osobista ad-

¹⁰⁸ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 1; KKK 1324; Francisze4k, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, nr 64, 289, 294; F. Maceri, *Parlare di libertà con i non credenti a partire dal Figlio, che è libero e libera*, „Theologica and Historica” 11(2002), s. 283-297; A. Feuillet, *Le mystère de l'amour divin dans la théologie johannique*, Paris 1972, s. 62-68; R. Tremblay, *Radicali e fondati nel Figlio*, s. 148-156.

¹⁰⁹ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 163; KK 39, 40, 42; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 288; Francisze4k, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, nr 30, 134; A. Scola, *Chi è la Chiesa?* s. 214-217; J.-P. Jossua, *Le salut, incarnation ou mystère paswcal*, s. 87-122.

oracja ofiarowana Jezusowi Chrystusowi zmartwychwstałemu (por. Dz 9, 4). Pod Damazkiem miało miejsce spotkanie Szawła z Chrystusem zmartwychwstałym, a to było niezbitym dowodem, że Jezus jest Mesjaszem. Właśnie Jemu samemu, wyrządza krzywdę ten, kto krzywdzi Jego uczniów (por. Mt 10, 40; 18, 5; 25, 40; Łk 10, 16)¹¹⁰. „Jezus, w najwyższym stopniu ewangelizator i uosobienie Ewangelii, utożsamia się zwłaszcza z najmniejszymi”¹¹¹.

Przecież Eucharystia nadaje wartość ludzkim ofiarom (por. Hbr 13, 10. 15)¹¹², w krzyżu, na którym Chrystus został złożony w ofierze (por. Hbr 13, 11-12). Prawdziwa religijność chrześcijańska to zachowanie w pokoju „plonu sprawiedliwości” (por. Hbr 12, 11), jaki otrzymaliśmy przez krwią ofiarę Jezusa (por. Hbr 13, 10. 12-13). Chrześcijanie dzięki Chrystusowi uczestniczą w doskonałej liturgii wiekuistej, w ofierze (por. Ps 51, 19), oczywiście w sensie przenośnym. To składanie dzięki Bogu przez pochwalne hymny – „ofiara uwielbienia” oraz okazywać „łaskę” ludziom przez praktykę miłości. To są naprawdę miłe Bogu ofiary.

Czasem wręcz, uczestników Mszy świętej denerwują chwile milczenia¹¹³. Nie wiadomo, co wówczas ze sobą zrobić. Nic się nie mówi, nic nie odpowiada. Siedzieć? Kłopot. Jak ręce trzymać? Czy odkaszać czy nie? To pewne trudność. Co zrobić z czasem milczenia, z czasem adoracji? Ci, którzy się narodzili z Ducha (por. J 3, 8), dołączają swoją adorację do tej jedynej, w której sobie Ojciec upodobał (por. Mt 3, 17): powtarzają wołanie umiłowanego Syna: Abba! Ojcze! (por. Ga 4, 4-9)¹¹⁴. Myśl o upodobaniu

¹¹⁰ „Jakże niebezpieczne i szkodliwe jest to przyzwyczajenie, prowadzące nas do utraty zadziwienia, fascynacji, entuzjazmu z życia Ewangelią braterstwa i sprawiedliwości! Słowo Boże poucza, że w bracie znajdujemy nieustannie przedłużenie Wcielenia dla każdego z nas” (Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 179). „Dla chrześcijanina słowa Jezusa mają również inny transcendentny wymiar. Oznaczają one rozpoznanie samego Chrystusa w każdym bracie, który jest opuszczony lub wykluczony (por. Mt 25,40.45)” (Franciszek, *Encyklika „Fratelli tutti”*, nr 85).

¹¹¹ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 209. Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, nr 197.

¹¹² Por. P. Andriessen, *L'eucharistie dans l'Épître aux Hébreux*, „Nouvelle revue theologique” 94:1972, s. 269-277; H. W. Attridge, *La Lettera agli Ebrei*, Città del Vaticano 1999, s. 418-421; F.-X. Durrwell, *Lo Spirito Santo alla luce del mistero pasquale*, Roma 1985, s. 52-58.

¹¹³ „Milczenie (...) zapewnia skupienie, uwewnętrznienie (interioryzację) i modlitwę wewnętrzną (...). Nie jest ono pustką czy nieobecnością, lecz właśnie obecnością, gotowością do przyjęcia i odpowiedzi wobec Boga, który mówi do nas tu i teraz i działa dla nas tu i teraz” (Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 28).

¹¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis”*, Città del Vaticano 1992, nr 47; Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, nr 24. „W centrum wiary jest wyznanie

Bożym w Jezusie jako Synu (por. Ps 2, 7) każe się domyślać, że Ojciec będzie aprobował wszystkie Jego czyny i słowa (por. Rdz 22, 2. 12. 16; Iz 42, 1). Wszystko, czego dokona Jezus – od pierwszego znaku w Kanie Galilejskiej, aż po wniebowstąpienie – będzie jak najbardziej zgodne z wolą Ojca, a zwłaszcza paschalne misterium Męki, Śmierci i Zmartwychwstania.

Oczywiście, milczenie czy adorację można wyrażać także poprzez gesty. Jest przyklęknięcie, skłon, uderzenie się w piersi, klęczenie czy postawa stojąca (por. Mt 17, 14; Mk 1, 40; 10, 17). To są różne znaki, w których można bez słów odnieść się do Chrystusa obecnego pod postaciami Chleba i Wina (por. Mt 26, 26-30)¹¹⁵. Przecież każda Msza św. jest uobecnieniem tu i teraz ofiary Syna Bożego. Ten ponadczasowy charakter Eucharystii, daje nam możliwość uczestniczenia w zbawczej śmierci Chrystusa. Za pomocą tych gestów wyraża się uznanie w Jezusie wywyższonego Pana (por. Flp 2, 10). To także uznanie kultu (por. Mt 28, 18; Dz 2, 36; Rz 1, 4) i podanie się władzy Jezusa (por. Rz 11, 4; 14, 11; Ef 3, 14).

Zatem postawa wiary i uwielbienia wobec Eucharystii, przyjmuje m.in. znaki milczenia, adoracji, obecności oraz fizycznych gestów ciała¹¹⁶. Takie uwielbienie winno obejmować tajemnicę Chrystusa (por. Flp 2, 5-11; Kol 1, 15-20), tajemnicę zbawienia (por. 2 Tm 2, 11-13), stając się jednocześnie prawdziwym wyznaniem wiary i świadectwem życia chrześcijańskiego (por. Ef 5, 15)¹¹⁷. Całe życie moralne chrześcijan, winno być całe pod wpływem Ducha Świętego, który jest szczególnie czynny podczas liturgii¹¹⁸. Wówczas staje się życiem mądrym, w którym widać światłość dobroci,

Jezusa, Syna Bożego, zrodzonego z niewiasty, wprowadzającego nas, przez dar Ducha Świętego, w przybrane synostwo (Ga 4,4-6)” (Franciszek, Encyklika „Lumen fidei”, nr 59). Por. E. Bosetti, *Il Figlio e i figli di Dio*. s. 227-245; S. Légasse, *L'Épître de Paul aux Galates*, s. 295-312; F. Mussner, *La lettera ai Galati*, Brescia 1987, s. 459-479.

¹¹⁵ Por. KKK 1328-1332.

¹¹⁶ Por. Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, nr 26.

¹¹⁷ Por. Franciszek, *Adhortacja apostołska* „Christus vivit”, nr 154; Franciszek, *Adhortacja apostołska* „*Evangelii gaudium*”, nr 229; Benedykt XVI, *Encyklika* „*Caritas in veritate*”, nr 48; Franciszek, *Encyklika* „*Laudato si*”, nr 99, 100; R. Tremblay, *L'innalzamento del Figlio*, s. 31-34; H. Urs von Balthasar, *Teodramatyka*, 2: *Osoby dramatu*, cz. 1, *Człowiek w Bogu*, s. 244-258; A. Nossol, *Teologia człowieka w rozwoju. Zarys antropologii teologicznej – na marginesie Gaudium et spes*, „*Ateneum Kapłańskie*” 62:1970, t. 74, s. 165-174; R. Tremblay, *Radicali e fondati*, s. 34-42; A. Hiebert, *The Foundations of Paul's Ethics*, w: *Essays in Morality and Ethics*, red. J. Gaffney, New York 1980, s. 52-56.

¹¹⁸ „To właśnie poprzez Ducha Świętego Kościół sprawujący Eucharystię przekazuje sobie i światu sakramentalne ciało Pana Jezusa, aby dzięki komunii w jednym chlebie wszyscy stali się kościelnym ciałem Chrystusa, jego świętym, ludem” (Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, „*W Tobie są wszystkie me źródła*”, s. 32).

sprawiedliwości i prawdy (por. Ef 5, 9). Postawa chrześcijanina charakteryzuje się wdzięcznością wobec Boga w Jezusie Chrystusie, której konkretnym wyrazem jest uwielbienie (por. Ef 5, 19-20).

„Eucharystia jest „misterium fidei”, tajemnicą, która przerasta nasze myśli i może być przyjęta tylko w wierze”¹¹⁹. Kiedy uczestnik celebracji to sobie uświadomi, stwierdzi, że nie jest łatwe, lecz wręcz trudne, ale wydaje się, że w tych gestach można ukazać swój autentyzm wobec Chrystusa eucharystycznego. Tutaj człowiek wiary staje wobec Chrystusa kompletnie wolny. Jednak skutki działania wolnej woli mają także wymiar społeczny i eklezjalny¹²⁰.

Ten, kto przyjmuje Jezusa Chrystusa, zostaje włączony w dynamikę miłości i ofiary z własnego życia, aby wypełnić pierwotne powołanie do miłości¹²¹. Jeśli Eucharystia jest „szczytem i źródłem życia eklezjalnego”¹²², to właśnie dlatego stanowi szczyt kultu i uwielbienia Boga poprzez ofiarę miłości Chrystusa, a jednocześnie staje się źródłem, z którego płynie cała moc do prowadzenia życia chrześcijańskiego w miłości. Zatem Eucharystia, ta właśnie znaczone milczeniem, jest adoracją Baranka Paschalnego, jest świętowaniem tej Paschy, którą sakramentalnie sprawuje Kościół¹²³.

W Nowym Przymierzy „Chrystus dał nam swoje Ciało i Krew, abyśmy i my zostali przemienieni. Mamy się stać Ciałem Chrystusa, Jego Ciałem i Krwią. Wszyscy spożywamy jeden Chleb, a to znaczy, że wszyscy stajemy się jednym. W ten sposób (...) adoracja staje się zjednoczeniem. Nie mamy już Boga tylko przed sobą, jako Tego, który jest całkowicie Inny. On jest w nas, a my w Nim. Jego dynamika udziela się nam, aby przez nas dotrzeć do innych, rozprzestrzenić się na cały świat, aby Jego miłość stała się rzeczywiście dominującą miarą świata”¹²⁴.

¹¹⁹ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 15. Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, nr 54.

¹²⁰ Por. Jan Paweł II, *Człowiek – obraz Boży – jako podmiot poznania i wolności*. 23.04.1986, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Bóg Ojciec*, Kraków-Ząbki 1999, nr 6, 10; Jan Paweł II, *Wzrost królestwa Bożego*. 25.09.1991, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, nr 4.

¹²¹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, nr 25.

¹²² Benedykt XVI, *List apostolski „Sacramentum caritatis”*, Città del Vaticano 2007, nr 70.

¹²³ Zginanie kolan przed Eucharystią, w adoracji Baranka, który nam pozwala świętować z sobą Paschę, wychowuje nas do tego, by się nie kłaniać bożkom stworzonym rękami człowieka i pomaga nam wiernie, z oddaniem i czcią słuchać Tego, którego uznajemy za jedynego Pana Kościoła i świata” (Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i Propozycje*, nr 29).

¹²⁴ Benedykt XVI. *Eucharystia musi być centrum waszego życia*. Msza święta na zakończenie Światowego Dnia Młodzieży. 21.08.2005. „L'Osservatore Romano” 26:2005 nr 10 s. 27.

Zakończenie

Możemy powiedzieć za hymnem „Chwała na wysokości Bogu” o Chrystusie: „Tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus, Jesu Chryste” – „Tylko Tyś jest Święty, tylko Tyś jest Panem, tylko Tyś Najwyższy, Jezu Chryste”. Z tego płynie posłanie (missio), aby w codziennym życiu wypełniać to, co dokonało się w Eucharystii. Ofiarowane duchowe umocnienie, winno być tutaj podstawową pomocą. „Trzeba więc naszego chrześcijańskiego dzieła, naszej miłości, aby Chrystus obecny w naszych braciach, nie cierpiał niedostatku”¹²⁵.

Spirituality of the Celebration of the Eucharist

Abstract

The Eucharist is a dynamic, sacramental love offered for a faith-living person, even its foundation, and remains a subject worthy of scientific reflection. For the community it is the heart of the life of faith as the “communion” and builds up the Church — the Body of Christ. The Eucharist is the food, the bread of pilgrims, for the spiritual life of all believers. To refuse to eat the Eucharistic Bread can lead to difficulties and even to the loss of faith. That is why we need to be ready to gather at the Eucharist, in which we listen to the Word and break the bread. These experiences are preceded by initial act of penance, whose signs also appear later in the liturgy. This allows us to understand more deeply that we share in the memory of Christ’s Eucharistic Sacrifice. The Church offers constant thanksgiving for the People of the New Covenant, knowing in faith that it is the Paschal Sacrifice of Christ. At the end of the celebration, the joy of the accomplished work of love is filled with adoration marked also by silence.

Keywords: *Eucharist, Spirituality, Celebration, Church, Paschal Sacrifice*

¹²⁵ Jan Paweł II, *Życie społeczne i praca w świetle wiary*. Homilia podczas Mszy św. na lotnisku, Legnica, 2.06.1991, „L’Osservatore Romano” 18:1997 nr 7, nr 3.

Bibliografia

- Andriessen P., *L'eucharistie dans l'Épître aux Hébreux*, „Nouvelle revue theologique” 94:1972, s. 269-277.
- Attridge H. W., *La Lettera agli Ebrei*, Città del Vaticano 1999.
- Balthasar H. Urs von, *Spiritus Creator*. Saggi teologici, t. 3, Brescia 1972.
- Balthasar H. Urs von, *Teodramatyka, 2: Osobny dramatu, cz. 1. Człowiek w Bogu*, Kraków 2006.
- Balthasar H. Urs von, *Teologika 2. Prawda Boga*, Kraków 2004.
- Barsotti D., *Misterium chrystianizmu*, Poznań-Warszawa-Lublin 1963.
- Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, Città del Vaticano 2009.
- Benedykt XVI, *Encyklika „Deus caritas est”*, Città del Vaticano 2005.
- Benedykt XVI, *Encyklika „Spe salvi”*, Città del Vaticano 2007.
- Benedykt XVI, *Eucharystia musi być centrum waszego życia*. Msza święta na zakończenie Światowego Dnia Młodzieży. 21.08.2005. „L'Osservatore Romano” 26:2005 nr 10 s. 26-28.
- Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, Kraków 2007.
- Benedykt XVI, *List apostolski „Sacramentum caritatis”*, Città del Vaticano 2007.
- Biffi G., *Canto nuziale. Esercitazione di teologia anagogica*, Milano 2000.
- Bigaouette F., *Le cri de déréliction de Jésus en crois. Densité existentielle et salvifique*, Paris 2004.
- Bocchetta C., *Teologia della tenerezza. Un „vangelo” da riscoprire*, Bologna 2000.
- Bordoni M., *La cristologia nell'orizzonte dello Spirito*, Brescia 1995.
- Bosetti E., *Il Figlio e i figli di Dio. Etica filiale del Nuovo Testamento*, „Rivista di teologia morale” 36(2004), s. 227-245.
- Bourke M., *L'Epistola agli Ebrei*, w: *Nuovo grande commentario biblico*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmery, R. E. Murphy, Brescia 2002, s. 1209-1213.
- Brantschen J. B., *Dlaczego istnieje cierpienie? Wielkie pytanie o Boga*, Kraków 2012.
- Brown R. E., *Giovanni. Commento al vangelo spirituale*, Assisi 1999.
- Brown R. E., *La morte del Messia, Un commentario ai racconti della passione nei quattro vangeli*, Brescia 1999.
- Durrwell F.-X., *Il Padre. Dio nel suo mistero*, Roma 1998.
- Durrwell F.-X., *Lo Spirito Santo alla luce del mistero pasquale*, Roma 1985.
- Ernst J., *Il Vangelo secondo Luca*, t. 2, Brescia 1985.

Feuillet A. , *Le mystère de l'amour divin dans la théologie johannique*, Paris 1972.

Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, Città del Vaticano 2016.

Franciszek, *Adhortacja apostolska “:Christus vivit”*, Città del Vaticano 2019.

Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Città del Vaticano 2013.

Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”*, Città del Vaticano 2018.

Franciszek, *Encyklika „Fratelli tutti”*, Città del Vaticano 2020.

Franciszek, *Encyklika „Lumen fidei”*, Città del Vaticano 2013.

Franciszek, *Encyklika „Laudato si”*, Città del Vaticano 2015.

Fritzmyer J. A., *The Gospel according to Luce (X-XXIV)*, Garden City -New York 1985.

Greshake G., *Il Dio unitario, Teologia trinitaria*, Brescia 2000.

Hengel M., *Il Figlio di Dio. L'origine della cristologia e la storia della religione giudeo-ellenistica*, Brescia 1984.

Hiebert A., *The Foundations of Paul's Ethics, w: Essays in Morality and Ethics*, red. J. Gaffney, New York 1980.

Igirukwayo A.-M.-Z., *Exaltation de Jesus en croix dans 'Evangile selon saint Jean et la vie morale*, „Annales de l'Ecole theologique S. Cyprien” 9:2001, s. 287-320.

Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, Città del Vaticano 1988.

Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis”*, Città del Vaticano 1992.

Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, Città del Vaticano 1984.

Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Vita consecrata”*, Città del Vaticano 1996.

Jan Paweł II, *Człowiek – obraz Boży – jako podmiot poznania i wolności*. 23.04.1986, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, Bóg Ojciec*, Kraków-Ząbki 1999, s. 154-157.

Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica*. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich, Kraków 1996.

Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, Città del Vaticano 1980.

Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et Vivificantem”*, Città del Vaticano

1986.

Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Città del Vaticano 2003.

Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, Città del Vaticano 1995, nr 51.

Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Città del Vaticano 1979.

Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris missio”*, Città del Vaticano 1990.

Jan Paweł II, *Encyklika „:Veritatis splendor”*, Città del Vaticano 1993, nr 120.

Jan Paweł II, *Jezus Chrystus – założyciel Kościoła*. 11.09.1991, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, s. 31-35.

Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*, Città del Vaticano 1998.

Jan Paweł II, *List apostolski „Dominicae cenae”*, Città del Vaticano 1980.

Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte”*, Città del Vaticano 2001.

Jan Paweł II, *List do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 2004*, „L'Osservatore Romano” 25:2004, nr 5, s. 4-6.

Jan Paweł II, *Świadectwo życia w Chrystusie w Kościele – wspólnocie prorockiej*, 20.05.1992, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, s. 124-127.

Jan Paweł II, *Wzrost królestwa Bożego*. 25.09.1991, w: Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II, *Kościół*, Kraków-Ząbki 1999, s. 39-41.

Jan Paweł II, *Życie społeczne i praca w świetle wiary*. Homilia podczas Mszy św. na lotnisku, Legnica, 2.06.1991. „L'Osservatore Romano” 18:1997 nr 7, s. 20-22.

Jossua J.-P., *Le salut, incarnation ou mystère paswcal*, Paris 1968.

Kasper W., *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 2002.

Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*. Città del Vaticano 2004.

Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja „Dominus Iesus”*, Città del Vaticano 2000.

Laird P., *L'amore piu bello. Il carattere mariano dell'eros redento*, w: *Deus Caritas est. Per una teologia morale radicata in Cristo*, red. R. Tremblay, Città del Vaticano 2007, s. 131-137.

Légasse S., *L'Épître de paul aux Galates*, Paris 2000.

Légasse S., *L'Évangile de Marc*, Paris 1997.

Létourneau P., *Le quatrième évangile et les prédictions dans les évangiles synoptiques*, w: *John and the Synoptics*, red. A. Denaux, Leuven 1992,

s. 579-586.

Lupo A. M., *La sete, l'acqua, lo Spirito. Studio esegetico e teologico sulla connessione dei termini negli scritti giovannei*, Roma 2003.

Maceri F., *Parlare di libertà con i non credenti a partire dal Figlio, che è libero e libera*, "Theologica and Historica" 11(2002), s. 283-297.

Manzi F., Pagazzi G. C., *Il pastore dell'essere. Fenomenologia dello sguardo del Figlio*, Assisi 2001.

Martin R. P., *Centro della teologia di Paolo*, w: *Dizionario di Paolo e delle sue lettere*, red. G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid, Cinisello Balsamo 1999, s. 205-210.

Missale Romanum. Editio typica tertia. Città del Vaticano 2000.

Moioli G., *Preghiera*, w: *Nuovo dizionario di teologia morale*, red. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera, Cinisello Balsamo 1999, s. 1199-1201.

Mollat D., *Chwała*, w: *Słownik Teologii Biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań 1994, s. 137-139.

Mussner F., *La lettera ai Galati*, Brescia 1987.

Muszala A., *Przewodnik po cierpieniu*, Kraków 2006.

Nossol A., *Teologia człowieka w rozwoju. Zarys antropologii teologicznej – na marginesie Gaudium et spes*, „Ateneum Kapłańskie” 62:1970, t. 74, s. 165-174.

Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2010.

Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, „*Chrystus pośród was – nadzieja chwały*”, *Eucharystia źródło i szczyt posłannictwa Kościoła*, Poznań 2015.

Papieski Komitet Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych. *Eucharystia: Komunia z Chrystusem oraz między nami*, Teologiczne i pastoralne refleksje przygotowawcze do 50. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Dublin. Irlandia. 10-17 czerwca 2012 roku. Poznań 2012.

Papieski Komitet ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, „*W Tobie są wszystkie me źródła*”. *Eucharystia: źródło chrześcijańskiego życia i misji*, Warszawa 2019.

Paweł VI, *Encyklika „Ecclesiam suam”*, Città del Vaticano 1964.

Penna R., *L'apostolo Paolo, Studi di esegesi e teologia*, Cinisello Balsamo 1991.

Pitta A., *Lettera ai Romani*, Milano 2001.

Rad G. von, *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986.

Ratzinger J., *Guardare al. Crocifisso. Fondazione teologica di una cristo-*

logia spirituale, Milano 1992.

Ratzinger J., *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 1970.

Ravasi G., *La paternità divina nella Bibbia*, Bologna 2000.

Reynier C., *L'Épître aux Éphésiens*, Paris 2004.

Schnackenburg R., *Il Vangelo di Giovanni*, t. 1, 3, Brescia 1973, 1978.

Scola A., *Chi è la Chiesa? Una chiave antropologica e sacramentale per l'ecclésiologia*, Brescia 2005.

Sequeri P., *Il tragico nell'esistenza e la teologia crucis*, „Teologia” 19(1994), s. 311-339.

Sesboüé B., *Pédagogie du Christ. Éléments de christologie fondamentale*, Paris -Montréal 1977.

Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* „*Lumen gentium*”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.

Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* „*Gaudium et spes*”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.

Teresa od Jezus, *Dzieła*, t.1, Kraków 1988.

Testa B., *I sacramenti della Chiesa*, Milano 2001.

Tremblay R., *Approche pour fonder la morale chrétienne sur le mystère de Jésus le Christ* „*Studia moralia*” 19(1981), s. 213-230.

Tremblay R., *Cristo e la morale in alcuni documenti del magistero*, Roma 1996.

Tremblay R., *L'„Homme” qui divinise. Pour une interprétation christocentrique de l'existence*, Paris-Montréal 1993.

Tremblay R., *L'„innalzamento” del Figlio fulcro della vita morale*, Roma 2001.

Tremblay R., *„Ma io vi dico...”. L'agire eccellente, specifico della morale cristiana*, Bologna 2005.

Tremblay R., *Radicati e fondati nel Figlio. Contributi per una morale di tipo filiale*, Roma 1997.

Tremblay R., *Voi, luce del mondo... La vita morale dei cristiani: Dio fra gli uomini*, Bologna 2003.

Vanhoye A., *Lettera ai Galati*, Milano 2000.

Wojtyła K., *Elementarz dla wierzącego, wątpiącego i szukającego*, Kraków 2003.

Bp Andrzej F. Dziuba – prof. dr hab., biskup diecezjalny łowicki, profesor nauk teologicznych, kierownik Katedry Historii Teologii Moralnej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Przewodniczący Rady Naukowej Konferencji Episkopatu Polski, członek Zespołu ds. Kontaktów z Konferencją Episkopatu Francji, członek Kościelnej Komisji Konkordatowej, przewodniczący Zespołu ds. Szkolnictwa Wyższego, przewodniczący Zespołu ds. Stypendiów Naukowych i Językowych, delegat Konferencji Episkopatu Polski na Międzynarodowe Kongresy Eucharystyczne. Naczelny kapelan Związku Polskich Kawalerów Maltańskich.